

พร.มงคลเทพมณี
(สด จันทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ

หาบุญได้ ใช้บุญเป็น

วัดป่าวิสุทธุคณ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

“หาบุญได้ ใช้บุญเป็น”

เป็นหนังสือที่อธิบายขยายความคตินิยมที่พระเดชพระคุณ
หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)
ได้เทศนาสั่งสอนไว้ ในหนังสือเล่มนี้จะอธิบายการหาบุญได้
ตามหลักวิชาการในพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ มีปรากฏในพระไตรปิฎก
และคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายขยายความพระไตรปิฎกนั้น
และการใช้บุญเป็นนั้น เป็นอย่างไร

พระมหาศักกา สุมน (ป.ธ. ๙, รม.ม.)
เจ้าอาวาสวัดป่าวิสุทธาราม อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

หาบุญได้ ใช้บุญเป็น

วัดป่าวิสุทธิคุณ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

หาบุญได้ ใช้บุญเป็น

ISBN : 978-616-497-388-6

จำนวน : ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๖๒

จัดพิมพ์โดย วัดป่าวิสุทติกุณ

อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

โทร. ๐๙๑-๙๙๔๙๕๕๙

อีเมล watpa2546@gmail.com

www.visutthikhun.org

จัดทำรูปเล่ม/เรียงพิมพ์

นายภักคร เมืองนิล

พิมพ์ที่ เมืองราชการพิมพ์

๔๔/๓๖-๓๗ ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ราชบุรี

โทร. ๐๓๒-๓๒๓๗๗๗, ๐๘๕-๑๙๓๗๒๗๙

คำนำ

หนังสือธรรมชุด “สัมมาปฏิบัติ” นี้ มีทั้งหมด ๓ เล่ม คือ ๑) หาบุญได้ ใช้บุญเป็น ๒) การบำเพ็ญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวก และ ๓) ธรรมปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน

หนังสือ “หาบุญได้ ใช้บุญเป็น” เป็นหนังสือที่อธิบายขยายความคติธรรมที่พระเดชพระคุณ หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้เทศนาสั่งสอนไว้ ในหนังสือเล่มนี้จะอธิบายการหาบุญได้ตามหลักวิชาการในพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ มีปรากฏในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายขยายความพระไตรปิฎกนั้น และการใช้บุญเป็นนั้น เป็นอย่างไร

หนังสือ “การบำเพ็ญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวก” เป็นหนังสือที่อธิบายการบำเพ็ญทุกระดับ ตามข้อมูลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาและคัมภีร์อื่นๆ ในพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท

หนังสือ “ธรรมปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน” เป็นหนังสือที่อธิบายโลกุตตรธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน ว่า คืออะไร มีวิธีการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงอย่างไร และนำประสบการณ์การ

ปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน ของบูรพาจารย์ที่ปฏิบัติตรงตามพระปริยัติสัทธรรม มาแสดงไว้ ว่าสอดคล้องกับพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างไร

หนังสือธรรมทั้ง ๓ เล่มนี้ มีความเกี่ยวโยงกัน กล่าวคือ การศึกษาสัมมาปฏิบัติในบวรพระพุทธศาสนา มีจุดหมายสูงสุดก็คือการบรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยเฉพาะการบรรลุถึงพระนิพพานธาตุที่เป็นบรมสุข เป็นอมตธรรม เป็นธรรมแดนเกษมที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง นั้น ต้องบำเพ็ญบารมีทุกระดับ ไม่ว่าจะบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือเป็นพระอรหันตสาวก และการบำเพ็ญบารมีให้แก่กล้านั้น ต้องเริ่มต้นจากการกระทำกุศลคุณความดีในระดับบุญ แล้วพัฒนากุศลคุณความดีนั้นให้แก่กล้าขึ้นเป็นบารมี ดังนั้น หนังสือธรรมชุดนี้จึงตอบโจทย์ในเรื่องดังกล่าวนี้ได้อย่างดี

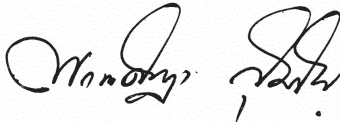
อนึ่ง เนื่องจากมีสหธรรมิกบางท่านได้ฟังผู้เขียนบรรยายธรรม เรื่อง “การบำเพ็ญบารมี” ที่พระเดชพระคุณ หลวงป่า พระเทพญาณมงคล วิ. (เสริมชัย ชยมงคลโล) อดีตปฐมเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสทธธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ได้นิมนต์ผู้เขียนให้ไปบรรยายในคราวอบรมพระวิปัสสนาจารย์ ที่วัดหลวงพ่อสทธธรรมกายาราม แล้วสหธรรมิกท่านนั้นได้ปรารภกับผู้เขียนว่า ผู้เขียนน่าจะพิมพ์หนังสือธรรม เรื่อง “การบำเพ็ญบารมี” จะได้เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ

ในการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนก็ผัดผ่อนมาเป็นระยะเวลาานานพอสมควร ต่อมาผู้เขียนได้บรรยายธรรมสอนสาธุชนที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมที่วัดป่าวิสุทฺธิคุณ ในโครงการอบรมพระกัมมัฏฐานเกี่ยวกับเรื่องโลกุตตรธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน ว่าคืออะไร และวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เป็นอย่างไร ปรากฏว่ามีสาธุชนให้ความสนใจพอสมควร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงดำริว่า สมควรที่จะจัดทำหนังสือธรรมชุด “**สัมมาปฏิบัติ**” นี้ เพื่อแจกเป็นธรรมทานให้กับผู้มาบำเพ็ญบุญกุศลและปฏิบัติธรรมที่วัดป่าวิสุทฺธิคุณ ได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาสัมมาปฏิบัติ และเป็นการปฏิการะแก่สาธุชนที่มาบำเพ็ญบุญกุศลที่วัดป่าวิสุทฺธิคุณด้วย

ขออนุโมทนาบุญกับผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญเป็นเจ้าของภาพพิมพ์หนังสือธรรมชุด “**สัมมาปฏิบัติ**” ที่ปรากฏชื่ออยู่ท้ายหนังสือทั้ง ๓ เล่มนี้ และขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย คือ คุณพระพุทฺธ คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งขออาราธนาบุญ-บารมี-รัศมี-กำลัง-ฤทธิ์-อำนาจ-สิทธิเฉียบขาดของบูรพาจารย์ มีพระเดชพระคุณ หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระราชพรหมเถร วิ. (วีระ คณฺตุตฺโต) และพระเดชพระคุณ หลวงป่า พระเทพญาณมงคล วิ. (เสริมชัย ขยมงคล) ได้โปรดรวมเป็นตบะ-เดชะ-พลวะ-ปัจจัย มาอภิบาล

คัมภีร์รักษาสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญเป็นเจ้าภาพพิมพ์หนังสือธรรมชุดนี้ ให้เป็นผู้ปราศจากทุกข์-โศก-โรค-ภัยทั้งปวง และปราศจากอุปัทวันตรายและสรรพอันตราย ให้มีสุขภาพแข็งแรง และมีอายุยืน ปราศจากสิ่งใดที่เป็นไปในทางที่ชอกและประกอบด้วยกรรมแล้ว ก็ขอให้สิ่งนั้นจงสำเร็จทุกประการ ให้เจริญรุ่งเรืองในพระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและในกิจการโดยชอบ ให้สุข-สมบุญ-บริบูรณ์ด้วยมนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ โดยสัมมาทิฐิ แต่ส่วนเดียว ตลอดกาลนาน

(พระมหาคักขา สุมโน)

เจ้าอาวาสวัดป่าวิสุทธาราม

วิสาขบูชา

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒

คำชี้แจงก่อนอ่านหนังสือ

เนื้อหาในหนังสือชุด “สัมมาปฏิบัติ” นี้ แต่ละเล่มจะอ้างอิงพระพุทฺทพจน์ ภาษิตของพระอรหันตสาวก และอรรถาธิบายของพระอรรถกถาจารย์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านได้ข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ เชื่อถือได้ และตรงประเด็น ประกอบการพิจารณาการศึกษา สัมมาปฏิบัติ

พระพุทฺทพจน์และภาษิตของพระอรหันตสาวกที่ได้อัญเชิญมาไว้ในหนังสือทั้ง ๓ เล่มนี้ แปรจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐที่จัดพิมพ์โดยมหาจุฬาราชวิทยาลัย การอ้างอิงนั้นจะบอกชื่อคัมภีร์ของพระไตรปิฎก และบอกเล่ม/ข้อไว้ แต่ไม่ได้บอกหน้าพระไตรปิฎก เนื่องด้วยมหาจุฬาราชวิทยาลัยได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีขึ้นใหม่ ทำให้หน้าไม่ตรงกับฉบับที่พิมพ์ไว้ก่อนนั้น ยกตัวอย่างการอ้างอิง เช่น *ปุณฺณกิริยาวัตตสูตร ชุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ขุ.อิตติ.๒๕/๒๓๘)* การอ้างอิงพระพุทฺทพจน์ที่ปรากฏในวงเล็บ คือ ขุ. = ชุททกนิกาย, อิตติ. = อิติวุตตกะ, ส่วนตัวเลข ๒๕/๒๓๘ คือ พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๒๓๘

สำหรับอรรถาธิบายของพระอรรถกถาจารย์นั้น แปรจากคัมภีร์อรรถกถา ฉบับภาษาบาลี ที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์วิญญูณ การอ้างอิงนั้นก็จะบอกชื่อคัมภีร์ของอรรถกถา และบอกภาค/หน้าไว้เช่นกัน ยกตัวอย่างการอ้างอิง เช่น *ปปัญจสูทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย*

อุปริปัณณาสก์ (ม.อุ.อ.๓/๒๒๙) การอ้างอิงอรรถกถานี้ จะบอกชื่อ คัมภีร์ คือ ปปัญจสูทนี เป็นคัมภีร์อรรถกถาของมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ ส่วนการอ้างอิงที่ปรากฏในวงเล็บ คือ ม.= มัชฌิมนิกาย, อุ. = อุปริปัณณาสก์, อ. = อรรถกถา ตัวเลข ๓/๒๒๙ ก็คือเล่มที่ ๓ หน้า ๒๒๙

ในส่วนคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาและปกรณ์วิเศษวิสุทฺธิมรรค นั้นจะใช้ หนังสือที่จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัย โดยจะบอกลำดับของ เล่มและหน้าไว้ด้วย ยกตัวอย่างการอ้างอิง เช่น ธัมมปทัฏฐกถา อรรถกถาขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา (ขุ.ธ.อ.๕/๘๕) การอ้างอิง อรรถกถานี้ จะบอกชื่อคัมภีร์ คือ ธัมมปทัฏฐกถา เป็นคัมภีร์ อรรถกถาของขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา ส่วนการอ้างอิงที่ ปรากฏในวงเล็บ คือ ขุ.= ขุททกนิกาย, ธ. = ธรรมบทคาถา, อ. = อรรถกถา ตัวเลข ๕/๘๕ ก็คือเล่มที่ ๕ หน้า ๘๕ และปกรณ์วิเศษ วิสุทฺธิมรรค (วิสุทฺธิ.๓/๑๐) นี้เป็นการอ้างอิงของคัมภีร์ปกรณ์วิเศษ วิสุทฺธิมรรค ส่วนการอ้างอิงที่ปรากฏในวงเล็บ คือ วิสุทฺธิ.= วิสุทฺธิมรรค ตัวเลข ๓/๑๐ ก็คือเล่มที่ ๓ หน้า ๑๐

ผู้อ่านที่มีความประสงค์จะค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากพระพุทฺธพจน ภาชิตของพระอรหันตสาวก อรรถกถา และปกรณ์วิเศษวิสุทฺธิมรรค ก็สามารถค้นหาได้จากที่อ้างอิงไว้

วิสาขบูชา

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒

(น)

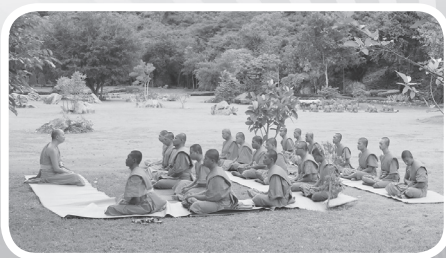
สารบัญ

หาบุญได้ ใช้บุญเป็น.....	๑
หาบุญได้.....	๗
ทานมัย.....	๘
อามิสทาน.....	๘
ควรเลือกให้ทาน.....	๒๒
ธรรมทาน.....	๒๕
ศีลมัย.....	๒๗
ภาวนามัย.....	๓๓
สมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐาน.....	๓๓
วิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐาน.....	๓๙
บุญกิริยาวัตถุ ๗.....	๔๖
อปจายนมัย.....	๔๖
เวทยาวัจจมัย.....	๔๗
ปัตติทานมัย.....	๔๗
ปัตตานุโมทนามัย.....	๔๗
ธัมมัสสวนมัย.....	๔๘
ธัมมเทศนามัย.....	๔๘
ทิวชุกัมมั.....	๔๘
บุญมีอันประสงค์แตกต่างกัน.....	๔๙
ใช้บุญเป็น.....	๕๑

ขอเชิญร่วมศึกษาสัมมาปฏิบัติ และประพตินิกกขัมมบารมี
ในโครงการอบรมพระกัมมัฏฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔

ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดัดปากน้ำ พระมณฑลเทศมนนี (สด จณฑลโร)
ได้ปฏิบัติค้นพบ เข้าถึง รู้-เห็น และเป็น ได้ถ่ายทอดสั่งสอนไว้
ที่วัดป่าวิสุทธานุญ หน้าวนอุทยานเขานางพันธุรัต อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี
ปีละ ๒ รุ่น คือ

รุ่นแรกของปี ระหว่างวันที่ ๔ - ๑๐ เมษายน
รุ่นที่ ๒ ของปี ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๒๐ ตุลาคม

หาบุญได้ ใช้บุญเป็น

คำว่า “บุญ” ในภาษามคธมีรูปศัพท์ว่า “ปุญญ” แปลว่า กุศล, กรรมดี, ความดี, ความงาม, ความสุข, เครื่องชำระสันดานให้ใสสะอาด^๑, ช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น, ผลของการทำความดีจากชาติปางก่อน^๒

จากคำแปลตามพจนานุกรมข้างต้นนี้ คำว่า “บุญ” จึงมีความหมายว่า เป็นธรรมชาติเครื่องชำระจิตสันดานให้ใสสะอาด เพราะเกิดจากการกระทำกุศลคุณความดีทางกาย วาจา และใจ เพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่นที่มีความต้องการหรือที่มีความจำเป็นเพราะประสบกับความทุกข์ และบุญเป็นธรรมชาติเครื่องกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการบำเพ็ญกุศลคุณความดี

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงบุญไว้ในที่เนกสถาน เป็นต้นว่า “บุญเป็นชื่อของความสุข”^๓ ว่า

เธอทั้งหลายอย่ากลัวต่อบุญเลย คำว่าบุญนี้เป็นชื่อของ

ความสุข

^๑ พันตรี ป. หลงสมบุญ (๒๕๔๐) พจนานุกรม มคธ-ไทย สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

^๒ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๔) หน้า ๖๗๖

^๓ ปุญญวิปากสูตร อังคุดตรนิกาย สัตตกนิบาต (อง.สตตก.๒๓/๕๙)

นอกจากนี้ ได้ตรัสไว้ว่า “การสั่งสมบุญนำสุขมาให้”^๔ ว่า

หากบุรุษพึงทำบุญ ก็พึงทำบุญนั้นบ่อยๆ พึงทำ
ความพอใจในบุญนั้น เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้

และยังได้ตรัสให้ทำ **ขุมทรัพย์คือบุญ** เพราะผลที่น่าปรารถนาทั้งปวง
จะสำเร็จได้ด้วย **บุญนิธิ**^๕ (ขุมทรัพย์คือบุญ) ว่า

บุรุษย่อมฝังขุมทรัพย์ไว้ในน้ำลึก ด้วยคิดว่า เมื่อกิจที่
เป็นประโยชน์เกิดขึ้น ทรัพย์นี้จักเป็นประโยชน์แก่เรา
เพื่อเปลื้องการประทุษร้ายจากพระราชาบ้าง ความบีบคั้น
จากโจรบ้าง เพื่อเปลื้องหนี้สินบ้าง ทุพภิกขภัยบ้าง ในคราว
เกิดอันตรายบ้าง ขุมทรัพย์ที่เขาฝังไว้ในโลกก็เพื่อประโยชน์นี้
ขุมทรัพย์ที่เขาฝังไว้เป็นอย่างดีในน้ำลึก ขุมทรัพย์นั้น
ทั้งหมด ย่อมไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขาตลอดกาลทีเดียว
เพราะว่าขุมทรัพย์เคลื่อนจากที่ไปบ้าง ความจำของเขาหลงลืม
ไปบ้าง พวกนาคลักเอาไปบ้าง พวกยักษ์ลักเอาไปบ้าง ทายาท
ผู้ไม่เป็นที่รักขุดเอาไปเมื่อเขาไม่เห็นบ้าง
เมื่อใดเขาสิ้นบุญ เมื่อนั้นขุมทรัพย์ทั้งหมดนั้นย่อม
พินาศไป

^๔ ปาปวรรค ขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา (ข.ธ.๒๕/๑๙)

^๕ นิธิกัณฑ์ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ข.ข.๒๕/๙)

ขุมทรัพย์คือบุญ เป็นขุมทรัพย์ที่ผู้ใดเป็นหญิงก็ตาม เป็นชายก็ตาม ผังไว้ดีแล้ว ด้วยการให้ทาน รักษาศีล สวรรวม อินทรีย์ และความฝึกตน ในเจตีย์กัฏฐิ ในสงฆ์กัฏฐิ ในบุคคลกัฏฐิ ในแขกกัฏฐิ ในมารดาภิฏฐิ ในบิดาภิฏฐิ ในพี่ชายกัฏฐิ ขุมทรัพย์นั้น ชื่อว่าผู้มันผังไว้ดีแล้ว ใครๆ ไม่อาจผจญได้ เป็นของติดตาม ตนไป

บรรดาโกะกะทั้งหลาย เมื่อเขาจำต้องละไป เขาย่อม พาเอาขุมทรัพย์คือบุญนั้นไปได้

ขุมทรัพย์คือบุญ ไม่สาธารณะแก่ชนเหล่าอื่น โจรลัก ไปไม่ได้

บุญนิธินันใดติดตามตนไปได้ ปราชญ์พึงทำบุญนิธินันนั้น บุญนิธินี้ให้สมบัติที่พึงใคร่ทั้งปวง แก่เทวดาและมนุษย์ ทั้งหลาย

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายปรารถนานักซึ่งผลใดๆ ผล นั้นๆ ทั้งหมด อันเทวดาและมนุษย์เหล่านั้นย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้

ความเป็นผู้มีผิวพรรณงาม ความเป็นผู้มีเสียงไพเราะ ความเป็นผู้มีทรวดทรงดี ความเป็นผู้มีรูปสวย ความเป็นอธิบดี ความเป็นผู้มีบริวาร ผลที่น่าปรารถนาทั้งปวงนั้น เทวดาและ มนุษย์ย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้

ความเป็นพระราชาประเทศราช ความเป็นใหญ่ สุขของ พระเจ้าจักรพรรดิอันเป็นที่รัก แม้ความเป็นพระราชาแห่งเทวดา ในทิพยกาย ผลที่น่าปรารถนาทั้งปวงนั้น เทวดาและมนุษย์ย่อม ได้ด้วยบุญนิธินี้

มนุษย์สมบัติ ความยินดีในเทวโลก และนิพพานสมบัติ
ผลที่น่าปรารถนาทั้งปวงนี้ เทวดาและมนุษย์ย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้

ความที่พระโยคาวจร ถ้าเมื่ออาศัยคุณเครื่องถึงพร้อม
คือมิตรแล้ว ประกอบอยู่โดยอุบายอันแยบคาย เป็นผู้มีความ
ชำนาญในวิชาและวิมุตติ ผลที่น่าปรารถนาทั้งปวงนี้
เทวดาและมนุษย์ย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้

ปฏิสัมภิตา วิโมกข์ สวากบารมีญาณ ปัจเจกโพธิญาณ
และพุทธภูมิ ผลที่น่าปรารถนาทั้งปวงนี้ เทวดาและมนุษย์
ย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้

คุณเครื่องถึงพร้อมคือบุญนี้ เป็นไปเพื่อประโยชน์
มากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้มีปัญญาจึงสรรเสริญ
ความที่บุคคลมีบุญอันทำไว้แล้ว

พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)
ได้สอนศิษยานุศิษย์ไว้ว่า “ให้รู้จักหาบุญได้ ใช้บุญเป็น” ซึ่งคำสอนนี้
ปรากฏในพระธรรมเทศนาเรื่อง ภัตตานุโมทนาภคา แสดงเมื่อวันที่
๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๗ ว่า

... หากต้องการบุญ ก็เข้าไปในกลางกายนั้นแหละ
กลางของกลางๆ หนักเข้าไป ซ้าย ขวา หน้า หลัง ล่าง บน
ไม่ไปทั้งนั้น กลางของกลางหนักขึ้นทุกที ก็จะไปพบบุญ
“ทะเลบุญ” อยู่ในกลางกายนั้น ...

แสวงหาบุญสร้างบารมีบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ได้บุญแล้ว ให้ใจจรดอยู่ที่บุญนั้น เมื่อประสบภัยได้ทุกซอกทุกประการใด ก็นึกถึงบุญนั้น อย่าไปนึกถึงอื่นให้เหลวลไหล ...

ต้องนึกถึงบุญ สิ่งอื่นอย่าไปนึก นึกถึงบุญแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อต้องภัยได้รับความทุกข์ยากลำบากอย่างใด ก็ให้นึกถึงบุญ เอาใจไปจรดอยู่ที่บุญ ทำมาค้าขายอะไร ก็ให้เอาใจไปจรดอยู่ที่บุญนั้น จะได้ค้าขายคล่อง ได้กำไรเกินควร เกินค่า ...

นี่เราเรียกว่า “หาบุญได้และใช้บุญเป็น” ...

นอกจากนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อดอกบัวได้กล่าวลักษณะของ “การหาบุญได้ แต่ใช้บุญไม่เป็น” เอาไว้ ซึ่งมีปรากฏในพระธรรมเทศนาเรื่อง ภัตตานุโมทนากถา แสดงเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ว่า

... “หาบุญได้ ใช้บุญไม่เป็น” นี้แหละมาทอดกฐิน ได้บุญเป็นกายเป็นกองอย่างนี้แหละ ถ้ากระทบกระเทือน สิ่งที่ไม่ชอบใจ เอาเข้าแล้ว ไปดำไปว่าเอาเข้าแล้ว ไปค่อนข้างแคะเข้าแล้ว เอาบาปใส่ตัวเข้าแล้ว ไม่รู้ตัวกัน ได้บุญเป็นกองสองกอง ไม่เอาใจไปจรดอยู่ที่บุญเสียแล้ว เอาไปใช้สิ่งอื่นเสียแล้ว บุญนะ เอาบาปทับถมหมด เอาไปใช้ไม่ได้เลย ใช้บุญไม่เป็น เหมือนอย่างเงินทองหาไปๆ มันหายไปหมด ไม่มีเลย มันใช้เงินไม่เป็นแบบเดียวกัน ...

จากพระพุทธพจน์และพระธรรมเทศนาข้างต้นนี้ จะเห็นว่า บุญเป็น
ชื่อของความสุข การสั่งสมบุญนำสุขมาให้ ผลที่น่าปรารถนาทั้งปวง
สำเร็จได้ด้วยบุญนิธิ (ขุมทรัพย์คือบุญ) และต้องรู้จักการหาบุญได้
ใช้บุญเป็น รวมทั้งต้องรู้จักทะเลบุญ ดังนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่า บุญเป็น
ธรรมชาติเครื่องชำระจิตสันดานให้ใสสะอาด เพราะเกิดจากการ
กระทำกุศลคุณความดีทางกาย วาจา และใจ เพื่อช่วยเหลือ
เกื้อกูลผู้อื่นที่มีความต้องการหรือที่มีความจำเป็นเพราะประสบกับ
ความทุกข์ และบุญเป็นธรรมชาติเครื่องกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์
ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการบำเพ็ญกุศลคุณความดี

หาบุญได้

การ “หาบุญได้” นั้น บัณฑิตผู้มีปัญญาพึงศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า บุญมีกี่ประเภท บุญแต่ละประเภทนั้นต้องบำเพ็ญอย่างไรจึงจะได้ อานิสงส์มาก และบุญแต่ละอย่างนั้นมีอานิสงส์แตกต่างกันอย่างไร สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงวิธีการบำเพ็ญบุญไว้ เรียกว่า “บุญกิริยาวัตต”^๖ มี ๓ ประการ ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตต ๓ ประการนี้
๓ ประการเป็นไฉน คือ ทานมัยบุญกิริยาวัตต ๑ ศีลมัย
บุญกิริยาวัตต ๑ ภาวนามัยบุญกิริยาวัตต ๑

ส่วนในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี พระธรรมปาละได้อธิบายขยายความบุญกิริยาวัตตเพิ่มเติมอีก ๗ ประการ^๗ ว่า

บุญกิริยาวัตตอย่างอื่นอีก ๗ คือ บุญกิริยาวัตตที่สหระคต
ด้วยความยำเกรง (อ่อนน้อม) ๑ ที่สหระคตด้วยการชวนชวาย ๑
การเพิ่มให้ซึ่งส่วนบุญ ๑ การพลอยอนุโมทนา ๑ สำเร็จด้วย
การแสดงธรรม ๑ สำเร็จด้วยการฟังธรรม ๑ ความเห็นตรง ๑
ก็แม้การถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ ย่อมสงเคราะห์เข้า
ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

^๖ บุญกิริยาวัตตสูตร ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ขุ.อติ.๒๕/๒๓๙)

^๗ ปรมัตถทีปนี อรรถกถาขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ขุ.อติ.อ.๒๓๓)

๑. ทานมัย

บุญกิริยาวัตถุที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นประการแรก คือ **ทานมัย** แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการให้ ทรงจำแนกทานออกเป็น ๒ อย่าง คือ **อามิสทาน** และ**ธรรมทาน**^๘ ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นไฉน คือ
อามิสทาน ๑ ธรรมทาน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่างนี้แล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทาน
เป็นเลิศ

พระพุทธพจน์นี้ทรงแสดงทานไว้ ๒ ประการ ได้แก่ **อามิสทาน** คือ การให้วัตถุสิ่งของ เช่น ปัจจัย ๔ และสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น ส่วน**ธรรมทาน** คือ การให้ธรรมเป็นทาน และได้ทรงแสดงไว้ว่า ในทาน ๒ ประเภทนี้ **ธรรมทาน** นั้นเป็นเลิศ

๑.๑ อามิสทาน

อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของ เช่น ปัจจัย ๔ และสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น นั้น ที่จะได้านิสงส์สูงต้องประกอบด้วยเหตุ ปัจจัย ๓ ประการ คือ **วัตถุบริสุทธิ์ เจตนาบริสุทธิ์ และบุคคลบริสุทธิ์**

^๘ อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (อง.ทูก.๒๐/๓๘๖)

๑) **วัตถุบริสุทธิ** คือ วัตถุที่จะบริจาคเป็นทานนั้นได้มาด้วยความ บริสุทธิ ปราศจากการได้มาด้วยความทุจริต สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าได้ทรงแสดงวัตถุที่จะให้ทานไว้ ๑๐ ประการ คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป (อง.สตตก.๒๓/๔๙)

การให้วัตถุทานทั้ง ๑๐ ประการนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า ผู้ให้ ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ เป็นต้น มีปรากฏในมณฑปทาสีสูตร ว่า

ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ ผู้ให้ของที่เลิศ
ย่อมได้ของที่เลิศ ผู้ให้ของที่ดี ย่อมได้ของที่ดี และผู้ให้ของ
ที่ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงสถานที่ประเสริฐ นรชนใดให้ของที่เลิศ
ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ นรชนนั้นจะบังเกิด ณ ที่ใดๆ
ย่อมมีอายุยืน มียศ^๙

พระพุทธพจน์นี้แสดงถึงอานิสงส์ที่ผู้ให้ทานจะได้รับในขณะที่เมื่อบุญ ส่งผล เช่น ผู้ให้ของที่พอใจ ผลบุญจะส่งผลให้ได้ของที่พอใจ เป็นต้น

ในกรณีที่เราได้รับวัตถุทานจากการที่บุคคลอื่นให้มา แล้วเราให้วัตถุ นั้นเป็นทานต่อไป ก็จัดว่าเป็นวัตถุบริสุทธิได้เช่นกัน และได้บุญจาก การให้วัตถุเช่นนั้น ในเรื่องนี้พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ ได้ แสดงไว้ในพระธรรมเทศนาเรื่อง ภัตตานุโมทนาภา ถา แสดงเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๙๗ ว่า

^๙ มณฑปทาสีสูตร อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (อง.ปญจก.๒๒/๔๔)

... กาก ที่เจ้าของให้ณะเป็นกาก เจ้าของนั้นได้เนื้อ
ไปเสียแล้ว บุญกุศลติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็น
กายมนุษย์ ไสบริสุทธิ์ ดวงโตเท่าไหนแล้วแต่ศรัทธาของตนนั้น
เจ้าของกลิ่นเอาเนื้อเสียแล้ว เอาเปลือกให้แก่ภิกษุ ถ้าภิกษุโง่
ไม่ฉลาดทันเจ้าของ ก็ไปเก็บเอาใส่ตู้ห้องไว้ แมลงสาป หนู
กัดเสียหายไป ถ้าไม่ฉลาดพอ

ถ้าฉลาดพอ เมื่อเจ้าของสละเช่นนั้นแล้ว เมื่อเก็บก็เอาไว้
แจกพระภิกษุสามเณร อัดเอาบุญเสียเหมือนกัน กากนั้นให้ไป
ถวายไป แต่บุญเอาเสียอีกชั้นหนึ่ง นี้เรียกว่าฉลาด ได้ ๒ ชั้น
๓ ชั้นนั้นแน่ะ ต้องการเอาไว้ฝ้านุ่งพอมัพอสมควรเท่านั้นแหละ
ถ้าผู้ฉลาดรับแล้วก็เท่าไรให้หมด ...

๒) เจตนาบริสุทธิ์ คือ มีความตั้งใจที่จะให้ทาน เพื่ออนุเคราะห์
ผู้ที่มีความต้องการหรือมีความจำเป็นเพราะเหตุแห่งความทุกข์
ต่างๆ ไม่ใช่ให้ด้วยมุ่งหวังลาภ ยศ การสรรเสริญ หรือไม่ใช่ให้ด้วย
มุ่งหวังผลตอบแทน และให้ทานเพื่อมุ่งกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์
ออกจากใจของเรา โดยเฉพาะความโลภ ความตระหนี่หวงแหนทรัพย์
และธรรม/ความรู้ ในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา พระพุทธโฆษาจารย์
ได้อธิบายขยายความถึงพร้อมแห่งเจตนา ที่เรียกว่า **เจตนาสัมปทา**^{๑๐}
ว่าควรบริสุทธิ์ทั้ง ๓ กาล คือ ในกาลก่อนให้ (ปุพพเจตนา) ในกาล
กำลังให้ (มูญจนเจตนา) และภายหลังจากให้แล้ว (อปปรเจตนา) ว่า

^{๑๐} ธัมมปทัฏฐกถา อรรถกถาพุทธทศนิกาย ธรรมบทคถา (พ.ศ.๒๕/๘๕)

ความที่เจตนาใน ๓ กาล คือ ในกาลก่อนแต่ให้ ในกาล
กำลังให้ ในกาลภายหลังแต่ให้ สัมปยุตด้วยญาณ อันกำกับ
โดยโสมนัส ชื่อเจตนาสัมปทา

ดังนั้น ผู้ตั้งใจจะให้ทานพึงทำให้มีความยินดีและมีความเต็มใจ
ในเวลาก่อนจะให้ทาน ให้มีความอímเอิบใจและมีความเลื่อมใสใน
เวลากำลังให้ทาน พร้อมทั้งมีความปราโมทย์เข้มข้มชื่นเบิกบานใจและ
ปลื้มใจภายหลังจากให้ทานไปแล้ว

๓) บุคคลบริสุทธิ์ ในกรณีบุคคลนี้แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ
ฝ่ายผู้ให้ เรียกว่า ทายก-ทายิกา และฝ่ายผู้รับ เรียกว่า ปฏิคาหก
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์
ของบุคคลทั้ง ๒ ฝ่ายนี้ไว้ในทักขิณาวិภังคสูตร^{๑๑} ว่า

ดูกรอานนท์ ก็ความบริสุทธิ์แห่งทักขิณานี้ มี ๔ อย่าง
๔ อย่างเป็นไฉน

ดูกรอานนท์ ทักขิณาบางอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายทายก
ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก, บางอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก
ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก, บางอย่างฝ่ายทายกก็ไม่บริสุทธิ์
ฝ่ายปฏิคาหกก็ไม่บริสุทธิ์, บางอย่างบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายก
และฝ่ายปฏิคาหก

ดูกรอานนท์ ก็ทักขิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ่ายทายก
ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหกอย่างไร ดูกรอานนท์ ในข้อนี้ ทายกมีศีล
มีธรรมงาม ปฏิคาหกเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก อย่างนี้แล
ทักขิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก

^{๑๑} ทักขิณาวิภังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุपरินิฆนตสก์ (ม.อ.๑๔/๖๑๔-๖๑๙)

ดูกรอานนท์ ก็ทักซิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ้ายปกิคาหก
ไม่บริสุทธิ์ฝ้ายทายกอย่างไร ดูกรอานนท์ ในข้อนี้ ทายก
เป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก ปกิคาหกเป็นผู้มีศีล มีธรรมงาม
อย่างนี้แล ทักซิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ้ายปกิคาหก ไม่บริสุทธิ์
ฝ้ายทายก

ดูกรอานนท์ ก็ทักซิณาชื่อว่าฝ้ายทายกก็ไม่บริสุทธิ์
ฝ้ายปกิคาหกก็ไม่บริสุทธิ์อย่างไร ดูกรอานนท์ ในข้อนี้
ทายกก็เป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก ปกิคาหกก็เป็นผู้ศีล
มีธรรมลามก อย่างนี้แล ทักซิณาชื่อว่าฝ้ายทายกก็ไม่บริสุทธิ์
ฝ้ายปกิคาหกก็ไม่บริสุทธิ์

ดูกรอานนท์ ก็ทักซิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ทั้งฝ้ายทายก
และฝ้ายปกิคาหกอย่างไร ดูกรอานนท์ ในข้อนี้ ทายกก็เป็น
ผู้มีศีล มีธรรมงาม ปกิคาหกก็เป็นผู้มีศีล มีธรรมงาม อย่างนี้แล
ทักซิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ทั้งฝ้ายทายกและฝ้ายปกิคาหก ...

ผู้ใดมีศีล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใส เชื่อกรรม
และผลแห่งกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนทุศีล ทักซิณาของผู้นั้น
ชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ้ายทายก

ผู้ใดทุศีล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส
ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนมีศีล
ทักซิณาของผู้นั้น ชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ้ายปกิคาหก

ผู้ใดทุศีล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส
ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนทุศีล
เราไม่กล่าวทานของผู้นั้นว่า มีผลไพบุลย์

ผู้ใดมีศีล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใส เชื่อกรรม และผลแห่งกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนมีศีล เรากล่าวทานของ ผู้นั้นแล้วว่า มีผลไพบูรณ์

ผู้ใดปราศจากราคะแล้ว ได้ของมาโดยธรรม มีจิต เลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานใน ผู้ปราศจากราคะ ทานของผู้นั้นนั้นแล เลิศกว่าอามิสทาน ทั้งหลาย

พระพุทธพจน์นี้ ทรงแสดงความบริสุทธิ์ของบุคคลทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ให้ทาน (ทายก) และฝ่ายผู้รับทาน (ปฏิคาหก) ว่า ต้องเป็นผู้มี ศีล และมีธรรมงาม กล่าวคือมีการศึกษาสัมมาปฏิบัติ เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น เพื่อขจัดขัดเกลากิเลสมีราคะ เป็นต้น ให้ออกจาก จิตสันดาน

พระพุทธองค์ยังได้ทรงแสดงผลของการให้ทานที่มีอานิสงส์นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ เป็นกองบุญใหญ่ ไว้ในทานสูตร^{๑๒} ว่า

ทักษิณาทานที่ประกอบด้วยองค์ ๖ ประการเป็นอย่างไร
ดูกรภิกษุทั้งหลาย องค์ ๓ ของทายก องค์ ๓ ของปฏิคาหก
องค์ ๓ ของทายกเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทายกก่อน
ให้ทานเป็นผู้ดีใจ ๑ กำลังให้อยู่ย่อมยังจิตให้เลื่อมใส ๑ ครั้งให้
ทานแล้วย่อมปลื้มใจ ๑ นี้องค์ ๓ ของทายก

^{๑๒} ทานสูตร อังคุดตรนิกาย นิกกนิบาต (อง.นกก.๒๒/๓๐๘)

องค์ ๓ ของปฏิคาหกเป็นฉนวน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิคาหก
ในศาสนานี้เป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ ๑
เป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ ๑ เป็นผู้
ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ ๑ นี้องค์ ๓ ของ
ปฏิคาหก ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทักษิณาทานที่ประกอบด้วยองค์
๖ ประการ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล การถือประมาณ
บุญแห่งทักษิณาทานที่ประกอบด้วยองค์ ๖ ประการอย่างนี้ว่า
ห้วงบุญ ห้วงกุศล มีประมาณเท่านั้นนำสุขมาให้ มีอารมณ์เลิศ
มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ ย่อมเป็นไปเพื่อล็งนำปรารถนา
นำใคร่นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อสุข ดังนี้ไม่ใช่ทำได้ง่าย
โดยที่แท้ บุญแห่งทักษิณาทานนั้น ย่อมถึงการนับว่า เป็นห้วงบุญ
ห้วงกุศล ที่จะนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ เป็นกองบุญใหญ่ทีเดียว

บุญที่จะเป็นกองบุญใหญ่ตามพระพุทธรพจน์นี้ ต้องประกอบด้วย
ลักษณะ ๖ ประการ คือ ฝ่ายผู้ให้ทาน (ทายก) ก่อนให้เป็นผู้ตั้งใจ
ที่จะให้ทาน กำลังให้ทานก็มีจิตที่เลื่อมใส และภายหลังจากให้ทาน
แล้วก็ปลื้มใจที่ได้ให้ทานไปแล้ว ส่วนฝ่ายผู้รับทาน (ปฏิคาหก) เป็น
ผู้ปราศจากราคะหรือปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ
หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ และเป็นผู้ปราศจากโมหะหรือปฏิบัติเพื่อ
กำจัดโมหะ

สำหรับผู้รับทาน (ปฏิคาหก) นี้ ทรงจำแนกไว้ว่ามี ๒ ประเภท คือ **ปาฏิบุคคลิกทาน** และ**สังฆทาน** ดังปรากฏในทักษิณาวีถังคสูตร^{๑๓} ว่า

ดูกรอานนท์ ก็ทักษิณาเป็นปาฏิบุคคลิกมี ๑๔ อย่าง คือ ถวายทานในตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑ ให้ทานในพระปัจเจกสัมพุทธะ นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๒ ให้ทานในสาวกของตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๓ ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรรถผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๔ ให้ทานในพระอนาคามี นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๕ ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๖ ให้ทานในพระสกทาคามี นี่เป็นทักษิणाปาฏิบุคคลิกประการที่ ๗ ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๘ ให้ทานในพระโสดาบัน นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๙ ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑๐ ให้ทานในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑๑ ให้ทานในบุคคลผู้มีศีล นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑๒ ในทานในบุญชนผู้ทุศีล นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑๓ ให้ทานในสัตว์เดียรัจฉาน นี่เป็นทักษิณาปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑๔

^{๑๓} ทักษิณาวีถังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปีณณาสก (ม.อ.๑๔/๗๑๐-๗๑๓)

ดูกรอานนท์ ใน ๑๔ ประการนั้น บุคคลให้ทาน
ในสัตว์เดียรัจฉาน พึ่งหวังผลทักษิณาได้ร้อยเท่า ให้ทาน
ในปุถุชนผู้ทุศีล พึ่งหวังทักษิณาได้พันเท่า ให้ทานในปุถุชน
ผู้มีศีล พึ่งหวังผลทักษิณาได้แสนเท่า ให้ทานในบุคคลภายนอก
ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม พึ่งหวังผลทักษิณาแสนโกฏิเท่า
ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำโศดาปัตติผลให้แจ้ง พึ่งหวังผล
ทักษิณานับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ จะป่วยกล่าวไปใย
ในพระโศดาบัน ในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีผลให้แจ้ง
ในพระสกทาคามี ในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง
ในพระอนาคามีในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรหัตผลให้แจ้ง ในสาวก
ของตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ในพระปัจเจกสัมพุทธะ และใน
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ

ดูกรอานนท์ ก็ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์มี ๗ อย่าง คือ
ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข นี่เป็นทักษิณา
ที่ถึงแล้วในสงฆ์ประการที่ ๑ ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ในเมื่อ
ตถาคตปรินิพพานแล้ว นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ประการ
ที่ ๒ ให้ทานในภิกษุสงฆ์ นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ประการ
ที่ ๓ ให้ทานในภิกษุณีสงฆ์ นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์
ประการที่ ๔ เสดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุและภิกษุณี
จำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้าแล้วให้ทาน นี่เป็นทักษิณา
ที่ถึงแล้วในสงฆ์ประการที่ ๕ เสดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุ
จำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้าแล้วให้ทาน นี่เป็นทักษิณา
ที่ถึงแล้วในสงฆ์ประการที่ ๖ เสดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุณี
จำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้าแล้วให้ทาน นี่เป็นทักษิณา
ที่ถึงแล้วในสงฆ์ประการที่ ๗

ดูกรอานนท์ ก็ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าภิกษุโคตรภู
มีผ้ากาสาอะพันคอง เป็นคนทุศีล มีธรรมลามก คนทั้งหลาย
จักถวายทานเฉพาะสงฆ์ได้ในเหล่าภิกษุทุศีลนั้น ดูกรอานนท์
ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์แม้ในเวลานั้น เราก็กล่าวว่า มีผล
นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้

แต่ว่าเราไม่กล่าวปาฏิปุคคลิกทานว่ามีผลมากกว่า
ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ โดยปริยายใดๆ เลย

พระพุทธพจน์นี้ ทรงแสดงผู้รับทาน ที่เรียกว่า ปาฏิคาหก ไว้ ๒ ประเภท
คือ ปาฏิปุคคลิกทาน เป็นทานที่ให้เจาะจงตัวบุคคล และสังฆทาน
เป็นทานที่ถวายแก่สงฆ์ ไม่เจาะจงพระภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง

ในพระสูตรนี้ทรงจำแนกปาฏิปุคคลิกทานออกเป็น ๑๔ ประเภท
คือ ๑.ถวายทานในพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒.ถวายทานใน
พระปัจเจกพุทธเจ้า ๓.ถวายทานในพระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้เป็นพระอรหันต์ ๔.ถวายทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรรถผลให้แจ้ง
๕.ถวายทานในพระอนาคามี ๖.ถวายทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำ
อนาคามีผลให้แจ้ง ๗.ถวายทานแก่พระสกทาคามี ๘.ถวายทานใน
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีผลให้แจ้ง ๙.ถวายทานในพระโสดาบัน
๑๐.ถวายทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง
๑๑.ให้ทานในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม
๑๒.ให้ทานในบุคคลผู้มีศีล ๑๓.ให้ทานในปุถุชนผู้ทุศีล ๑๔.ให้ทาน
ในสัตว์เดียรัจฉาน

อานิสงส์ของการให้ทานในปาฏิปุคคโลกิทานทั้ง ๑๔ ประเภทนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่ามีผลแตกต่างกัน คือ ให้ทานในสัตว์เดียรัจฉานได้ผลทักษิณาร้อยเท่า ให้ทานในปุถุชน ผู้ทุศีลได้ผลทักษิณาพันเท่า ให้ทานในปุถุชนผู้มีศีลได้ผลทักษิณา แสนเท่า ให้ทานในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม ได้ผลทักษิณาแสนโกฏิเท่า ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำโศดาปัตติผล ให้แจ้งได้ผลทักษิณานับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ สำหรับทานที่ถวายแก่ พระโศดาบันขึ้นไป จนถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงแสดง ว่ามีผลมากขึ้นไปตามระดับคุณธรรม

ในคัมภีร์ปัญจสุทนี พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายขยายความ พระพุทธพจน์นี้ถึงลักษณะของสัตว์เดียรัจฉาน และลักษณะของ ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผลว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งอธิบาย ขยายความอานิสงส์ของการให้ทานที่เป็นอาหาร มีข้อความที่พอ สรุไปได้ดังนี้

ทานที่บุคคลให้ในสัตว์เดียรัจฉาน เพื่อเลี้ยงด้วย หวังถึงคุณและหวังถึงอุปการะ ไม่จัดอยู่ในทานนี้ ทานที่บุคคล ให้เพียงข้าวค้ำหนึ่งหรือครึ่งค้ำ ก็ไม่จัดอยู่ในทานนี้ แต่ทานที่ให้ ในสัตว์เดียรัจฉานที่ทรงหมายถึงนั้น เป็นทานที่บุคคล ให้เพราะหวังผลบุญแล้วให้แก่สัตว์ทั้งหลายมีสุนัข สุกร ไก่ และกา เป็นต้น ตัวใดตัวหนึ่ง ตามความต้องการ มีอานิสงส์ ร้อยเท่า

ทักษิณานี้ให้อานิสงส์ ๕๐๐ เท่า คือ อายุ ๑๐๐
เท่า วรรณะ ๑๐๐ เท่า สุข ๑๐๐ เท่า พละ ๑๐๐ เท่า
ปฏิภาณ ๑๐๐ เท่า อธิบายว่า ทักษิณาให้อายุ ๑๐๐ อัตรภาพ
คืออายุ ๑๐๐ เท่า ให้วรรณะ ๑๐๐ อัตรภาพ คือวรรณะ
๑๐๐ เท่า ให้สุข ๑๐๐ อัตรภาพ คือสุข ๑๐๐ เท่า ให้พละ
๑๐๐ อัตรภาพ คือพละ ๑๐๐ เท่า ให้ปฏิภาณที่ทำความไม่สะดุ้ง
๑๐๐ อัตรภาพ คือปฏิภาณ ๑๐๐ เท่า ...

พุทธพจน์ว่า “ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผล”
นั้น มีอธิบายความว่า แม้อุบาสกผู้ถึงไตรสรณะเป็นเบื้องต้น
ก็ชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผล ทานที่ให้ในอุบาสก
เช่นนี้ มีผลนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ ส่วนทานที่ให้แก่บุคคล
ผู้ตั้งอยู่ในศีล ๕ มีผลมากกว่านั้น ทานที่ให้แก่บุคคลผู้ตั้งอยู่
ในศีล ๑๐ มีผลมากกว่านั้น ทานที่ถวายแก่สามเณรที่บวช
ในวันนั้นมีผลมากกว่านั้น ทานที่ถวายแก่ภิกษุผู้อุปสมบท (ใหม่)
มีผลมากกว่านั้น ทานที่ถวายแก่ภิกษุผู้อุปสมบทนั้นแหละ
แต่ถึงพร้อมด้วยวัตร มีผลมากกว่านั้น ทานให้แก่ผู้ปรารถนา
วิปัสสนามีผลมากกว่านั้น ส่วนกำหนดอย่างสูงสุด ผู้พร้อมเพรียง
ด้วยมรรค ก็ชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผล ทานที่
ให้แก่บุคคลนั้นมีผลมากกว่านั้นอีก^{๑๔}

^{๑๔} ปปัญจสูทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย อุปริปีณณาสก (ม.อ.อ.๓/๒๒๙)

ในคัมภีร์ปัญจสุทนีนี้แสดงถึงลักษณะของสัตว์เดียรัจฉาน ว่าเป็นสัตว์ที่ไม่ได้เลี้ยงไว้เพื่อหวังผลตอบแทนใดๆ แต่เป็นสัตว์ที่พบเห็นแล้วให้อาหารอิมหนึ่งตามที่สัตว์นั้นต้องการ ก็จะได้อานิสงส์ ๕๐๐ เท่า คือ อายุ ๑๐๐ อัตภาพ วรรณะ ๑๐๐ อัตภาพ สุข ๑๐๐ อัตภาพ พละ ๑๐๐ อัตภาพ และปฏิภาณ ๑๐๐ อัตภาพ

ในทำนองนี้ ทานที่ให้ในบุุคคลผู้ทุศีล ก็ย่อมได้อานิสงส์ ๕,๐๐๐ เท่า ทานที่ให้ในบุุคคลผู้มีศีล ก็ย่อมได้อานิสงส์ ๕๐๐,๐๐๐ เท่า ทานที่ให้ในบุุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม คือ ผู้เป็นกัมมวาที (ถือหลักกฎแห่งการกระทำหรือกรรม) ผู้เป็นกิริยวาที (ถือหลักการที่ให้กระทำ) ผู้มีอภิญญา ๕ ที่เป็นโลกียะ ก็ย่อมได้อานิสงส์ ห้าแสนโกฏิเท่า เป็นต้น

ส่วนผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผลนั้น พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายขยายความไว้หลายประเภท เริ่มตั้งแต่อุบาสกผู้มีไตรสรณคมน์ คือผู้มีพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง จนกระทั่งผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค คือผู้ศึกษาสัมมาปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา (กระจายรายละเอียดเป็นอริยมรรคมีองค์แปด) ก็ชื่อว่า ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผลเช่นกัน ใครได้ให้อาหารอิมหนึ่ง ก็ย่อมได้อานิสงส์นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ ตลอดทั้งอานิสงส์ที่จะได้ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ก็นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้เช่นกัน

ส่วน**สังฆทาน** หรือทานที่ถวายแก่สงฆ์ ไม่เจาะจงพระภิกษุหรือภิกษุณี รูปใดรูปหนึ่ง นั้น ทรงแสดงไว้ในทักษิณาวีรังกสูตรนี้ว่า มี ๗ ประเภท คือ ๑.ถวายทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ๒.ถวายทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ๓.ถวายทานในภิกษุสงฆ์ ๔.ถวายทานในภิกษุณีสงฆ์ ๕.นิมนต์พระสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุและภิกษุณีจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์ แล้วถวายทาน ๖.นิมนต์พระสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์ แล้วถวายทาน ๗.นิมนต์พระสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุณีจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์ แล้วถวายทาน

และยังได้ทรงแสดงอีกว่า ในอนาคต จะมีภิกษุโคตรภูบุคคล มีเพียงผ้ากาสาวะพั้นค่อ เป็นคนหุศีล มีธรรมลามาก ใครได้ถวายทานแก่สงฆ์ ผู้เป็นภิกษุโคตรภูบุคคลเช่นนี้ ก็ยังมีผลนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้

พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้อีกว่า**สังฆทาน**มีผลมากกว่า**ปาฏิ-
บุคคลิกทาน** ดังพระพุทธพจน์ว่า “เราไม่กล่าวปาฏิบุคคลิกทานว่ามีผลมากกว่าทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ โดยปริยายใดๆ เลย”

ควรเลือกให้ทาน

ในอามิสทานนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “พึงเลือกให้ทาน” มีปรากฏในสัปปริสสูตร^{๑๕} ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๘ ประการนี้ ๘ ประการ เป็นไฉน คือ ให้ของสะอาด ๑ ให้ของประณีต ๑ ให้ตามกาล ๑ ให้ของสมควร ๑ เลือกให้ ๑ ให้เนืองนิตย์ ๑ เมื่อให้จิตผ่องใส ๑ ให้แล้วดีใจ ๑

พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายขยายความการเลือกให้ตามพระพุทธพจน์นี้ไว้ มีปรากฏในคัมภีร์มโนรลปุรณี ว่า

พระพุทธพจน์ว่า “เลือกให้” มีความหมายว่า เลือกปฏิบัติหรือทาน โดยตั้งใจให้เป็นอย่างนี้ว่า “ทานที่ให้แล้วแก่ผู้นี้จักมีผลมาก ที่ให้แก่ผู้นี้ไม่มีผลมาก” ดังนี้แล้วให้^{๑๖}

พระพุทธองค์ยังได้ตรัสถึงผลของการเลือกให้ไว้ ดังปรากฏในมหาอัสนาโรหชาดก^{๑๗} ว่า

ผู้ใดให้ทานในคนที่ไม่ควรให้ ไม่ให้ในคนที่ควรให้ ผู้นั้น
ถึงจะได้รับความทุกข์ในคราวมีอันตราย ก็ไม่ได้สหาย
ผู้ใดไม่ให้ในคนที่ไม่ควรให้ ให้ในคนที่ควรให้ ผู้นั้น
ถึงจะได้รับความทุกข์ในคราวมีอันตราย ย่อมได้สหาย

^{๑๕} สัปปริสสูตร อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต (อภ.อภจก.๒๓/๑๒๘)

^{๑๖} มโนรลปุรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต (อภ.อภจก.๑.๓/๒๕๘)

^{๑๗} มหาอัสนาโรหชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (ขุ.ชา.๒๗/๕๐๖-๕๐๗)

พระพุทธพจน์นี้ ทรงแสดงถึงผลของการเลือกให้ว่า ให้ทานในคนที่
ไม่ควรให้ ไม่ให้ในคนที่ควรให้ เมื่อได้รับความทุกข์ในคราวมีอันตราย
จะไม่ได้สหายหรือกัลยาณมิตรมาให้ความช่วยเหลือ แต่ถ้าไม่ให้ทาน
ในคนที่ไม่ควรให้ ให้ในคนที่ควรให้ เมื่อได้รับความทุกข์ในคราวมี
อันตราย จะได้สหายหรือกัลยาณมิตรมาให้ความช่วยเหลือ

ในกรณี “การเลือกให้” นี้ มีตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสมัยที่พระพุทธองค์
เสด็จขึ้นไปทรงจำพรรษาที่ ๗ บนดาวดึงส์เทวโลก เพื่อโปรดพุทธมารดา
มีเรื่องย่อว่า เมื่อพระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปทรงจำพรรษาที่บน
บัณฑุกัมพลศิลา ในดาวดึงส์เทวโลก พระพุทธมารดาเสด็จมาจาก
วิมานชั้นดุสิต ประทับนั่ง ณ พระปรัศว์เบื้องขวา ขณะนั้น อินทก
เทพบุตรก็มานั่ง ณ พระปรัศว์เบื้องขวาด้าน ส่วนพระปรัศว์เบื้องซ้าย
มีอังกูรเทพบุตรมานั่ง ต่อมาเมื่อมีเทพยดาผู้มีศักดิ์ใหญ่มาเฝ้า
พระพุทธองค์ อังกูรเทพบุตรต้องถอยร่นออกไป ๑๒ โยชน์ พระพุทธองค์
ทอดพระเนตรดูเทพบุตรทั้งสอง มีพระประสงค์จะให้บริษัททราบ
ถึงทานที่บุคคลถวายในทักษิณียบุคคลในศาสนาของพระองค์ เป็น
กุศลมีผลมาก จึงตรัสถามอังกูรเทพบุตรว่า “อังกูระ เธอให้ทานด้วย
ตั้งเตาไฟยาว ๑๒ โยชน์ ตลอดระยะเวลาหนึ่งหมื่นปี บัดนี้ เธอมาสู่
สมาคมของเรา แต่อยู่ไกลตั้ง ๑๒ โยชน์ ซึ่งไกลกว่าเทพบุตรทั้งหมด
เพราะอะไรหนอ” อังกูรเทพบุตรจึงกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ให้ทาน
ที่ว่างเปล่าจากทักษิณียบุคคล ส่วนอินทกะนั้นได้ถวายทานนิดหน่อย
ยังรุ่งเรืองกว่าข้าพระองค์” พระพุทธองค์จึงได้ตรัสถามอินทกเทพบุตร

ต่อไปว่า “อินทกะ เธอนั่งข้างขวาของเรา เหตุไฉนจึงไม่ต้องถอยร่นออกไปแล้ว” อินทกะเทพบุตรกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้ทักษิณียบุคคลแล้ว ดุจขานาหวานพีชชนิดน้อยในนาดี” ที่อินทกะเทพบุตรกราบทูลเช่นนี้ เพราะก่อนที่จะมาอุบัติเป็นเทพบุตร ได้ถวายอาหารทัพพีหนึ่งแก่พระอนุรุทธเถระผู้เป็นพระอรหันต์ เมื่ออินทกะเทพบุตรกราบทูลแล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “อังกุระ การเลือกเสียก่อนแล้วให้ทานจึงควร ทานนั้นย่อมมีผลมาก ดุจพีชที่เขานาหวานดีในนาดี แต่เธอไม่ได้ทำอย่างนั้น เหตุนี้ทานของเธอจึงไม่มีผลมาก” แล้วทรงประกาศให้บริษัทได้ทราบว่าเป็น **“ทานที่บุคคลให้แล้วในเขตใด มีผลมาก บุคคลพึงเลือกให้ทานในเขตนั้น การเลือกให้พระสุคตสรรเสริญแล้ว”**^{๑๘}

กล่าวโดยสรุป **อามิสทาน**ที่จะมีอานิสงส์มากนั้น ควรประกอบด้วยเหตุปัจจัย ๓ ประการ คือ **วัตถุบริสุทธ์** คือ วัตถุที่จะให้เป็นทานนั้น ได้มาโดยสุจริต และควรเป็นวัตถุที่น่าพอใจ-ที่เลิศ-ที่ดี-ที่ประเสริฐ **เจตนาบริสุทธ์** คือ ความตั้งใจที่จะให้ทานนั้น มุ่งหวังเพื่ออนุเคราะห์ผู้อื่นที่มีความต้องการหรือมีความจำเป็นเพราะประสบความทุกข์ และให้เพื่อมุ่งกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ออกจากจิตสันดาน รวมทั้งมีเจตนาที่บริสุทธ์ทั้ง ๓ กาล ได้แก่ ก่อนให้ กำลังให้ และภายหลังจากให้แล้ว **บุคคลบริสุทธ์** คือ ผู้ให้ที่เป็นทายก-ทายก และผู้รับที่เป็น

^{๑๘} อังกรเปตวัตถุ ขุททกนิกาย เปตวัตถุ (ขุ.เปต.๒๖/๑๐๖) , รัชมปัทมฎฐกถา อรรถกถาขุททกนิกาย ธรรมบทกถา (ขุ.ธ.อ.๖/๘๕-๘๗)

ปฏิบัติเพื่
ขจัดขัดเกลาภิเลสออกจากใจของตน จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์
ผู้หมดกิเลสทั้งปวง ในส่วนของบุคคลบริสุทธ์นี้ ควรเลือกให้ใน
ทักษิณียบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสงฆ์ ที่เรียกว่า “สังฆทาน”

๑.๒ ธรรมทาน

ธรรมทาน คือ การให้ธรรมเป็นทาน นั้น พระพุทธองค์ทรงแสดง
ไว้ว่า “สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ” (ธรรมทานชนะทานทั้งปวง)
พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายขยายความพระพุทธพจน์นี้ไว้ มีปรากฏ
ในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา สรุปความว่า

ธรรมทานที่บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น
ให้เป็นไปแล้ว แม้ด้วยการอนุโมทนาด้วยพระคาถา ๔ บาท
ประเสริฐกว่าอามิสทานทั้งหลาย เพราะบุคคลทั้งหลาย
มีอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นต้น เมื่อจะทำบุญ ต่อฟังธรรม
แล้วเท่านั้นจึงทำบุญ ไม่ได้ฟังธรรมก็จะไม่ได้ทำบุญ

อีกประการหนึ่ง พระสาวกทั้งหลายมีพระสารีบุตร
เป็นต้น ผู้มีปัญหาามาก ไม่สามารถจะบรรลุโสดาปัตติผล
เป็นต้น โดยธรรมดาของตน ต่อฟังธรรมที่พระอัสสชิเถระแสดง
จึงทำโสดาปัตติผลให้แจ้งได้ และบรรลุสาวกบารมีญาณ
ด้วยพระธรรมเทศนาของพระบรมศาสดา^{๑๙}

^{๑๙} ธัมมปทัฏฐกถา อรรถกถาพุทธทศนิกาย ธรรมบทคาถา (พ.ธ.๑.๘/๓๙-๔๐)

จากอรรถาธิบายของพระพุทธโฆษาจารย์นี้ จะเห็นว่า ธรรมทาน (การให้ธรรมเป็นทาน) แม้เพียงการอนุโมทนาที่พระพุทธองค์ ทรงกระทำด้วยพระคาถา ๔ บาท ก็ยังประเสริฐกว่าอามิสทาน ทั้งหลาย เพราะบุคคลทั้งหลาย เช่น อนาคตภินทิกเศรษฐี และ นางวิสาขา มหาอุบาสิกา เป็นต้น ได้ฟังธรรมแล้วเกิดศรัทธา และปัญญา จึงทำอามิสทาน เป็นต้น แม้พระสาวกทั้งหลาย เช่น พระสารีบุตร ผู้มีปัญญามากกว่าพระสาวกทั้งหลาย ยังไม่สามารถ จะบรรลุโสดาปัตติผลด้วยกำลังปัญญาของตน ต่อเมื่อได้ฟังธรรม จากพระอัสสชิเถระ จึงบรรลุโสดาปัตติผล และต่อมาได้ฟังธรรม จากพระบรมศาสดา จึงบรรลุพระอรหัตตผลและสาวกบารมีญาณ ดังนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “**สพพทานํ ธรรมทานํ ชินาติ**” ธรรมทานชนะทานทั้งปวง

อนึ่ง **อภัยทาน** ก็สงเคราะห์เข้าในธรรมทานนี้ด้วย ซึ่งพระธรรมปาละ ได้ อรรถาธิบายไว้ในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี ว่า “**อภัยทาน ก็ทรงสงเคราะห์ เข้าในธรรมทาน**”^{๒๐}

^{๒๐} ปรมัตถทีปนี อรรถกถาพุทธกนิกาย อิติวุตตกะ (พ.อติ.อ.๓๕๒)

๒. ศิลมัย

บุญกิริยาวัตรอุประการที่ ๒ คือ **ศิลมัย** แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการรักษา
ศีล กล่าวคือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนตนเอง
และผู้อื่นให้เดือดร้อน มีศีล ๕, ศีล ๘ และศีล ๑๐ เป็นต้น

การรักษาศีลให้เรียบร้อยดี ไม่มีโทษ นั้น ควรทราบถึงองค์ของศีล
แต่ละข้อว่ามืองค์อย่างไร และอานิสงส์ของการรักษาศีลแต่ละข้อนั้น
มีอานิสงส์อย่างไร ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายขยายความไว้ใน
คัมภีร์ปรมัตถโชติกา มีเนื้อความสรุปได้ดังนี้

ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติบาต มืองค์ ๕ คือ ๑.สัตว์มีชีวิต ๒.ความเป็น
ผู้สำคัญว่า สัตว์มีชีวิต ๓.จิตคิดจะฆ่า ๔.ความพยายาม และ
๕.สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ ๑ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ให้บริสุทธิ์
บริบูรณ์ด้วยดี ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทะลุ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย จากโลกนี้
แล้วไปสู่สุคติ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะได้อานิสงส์ ๒๓ ประการ
คือ มีร่างกายสมประกอบไม่พิการ, มีรูปร่างสูงต่ำพอสมส่วน, มีเขี้ยว
ว่องไว, มีเท้าถูกส่วนเหมาะเจาะ, มีท่าทางสง่าราศี, มีองค์กายพ
สะอาดปราศจากตำหนิแผลไฟ, มีลักษณะอ่อนละมุนละม่อม,
มีความสุขสมบูรณ์, มีลักษณะกล้าหาญ, มีกำลังมาก, มีถ้อยคำ

สละสลวยเพราะพริ้ง, มีบริษัทที่ใครๆ จะทำลายไม่ได้, มีลักษณะ
ไม่สะดุ้งตื่นตื่นตกใจ, ไม่มีศัตรูคิดทำร้ายได้, ไม่ตายด้วยความเพียร
ของคนอื่น, มีบริวารอยู่ทุกแห่งหน, มีรูปสวยงาม, มีทรวดทรงงาม,
มีความเจ็บไข้น้อย, ไม่มีเรื่องเศร้าใจ, เป็นที่รักของชาวโลก,
ไม่พลัดพรากจากผู้คนและสิ่งที่รักที่ชอบใจ และมีอายุยืน

ศีลข้อที่ ๒ อทินนาทาน มีองค์ ๕ คือ ๑.วัตถุมีผู้อื่นหวงแหน
๒.ความเป็นผู้มีความสำคัญว่า วัตถุมีผู้อื่นหวงแหน ๓.จิตคิดจะลัก
๔.ความพยายาม และ ๕.ลักของมาได้ด้วยความพยายามนั้น

อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ ๒ คือ เว้นจากการลักฉ้อ ให้บริสุทธิ์
บริบูรณ์ด้วยดี ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทะลุ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย จากโลกนี้
แล้วไปสู่สุคติ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะได้อานิสงส์ ๑๑ ประการ
คือ มีทรัพย์สมบัติมาก, มีข้าวของและอาหารเพียงพอ, หาโภคทรัพย์
ได้ไม่ขาดสาย, โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ ก็จะได้, โภคทรัพย์ที่ได้ไว้แล้ว
ก็ยั่งยืน, หาสิ่งที่ต้องการได้รวดเร็ว, โภคสมบัติไม่กระจัดกระจาย
ด้วยราชภัย โจรภัย อุทกภัย อัคคีภัย หรือถูกฉ้อโกง, หาทรัพย์ได้
โดยไม่ถูกแบ่ง, จะได้โลกุตตรทรัพย์, ไม่เคยรู้ ไม่เคยได้ยิน คำว่าไม่มี
และอยู่ที่ไหนเป็นสุขสำราญ

ศีลข้อที่ ๓ กาเมสุมิฉจจาร มีองค์ ๔ คือ ๑.สิ่งที่พึงล่วงละเมิด
๒.จิตคิดจะเสพ ๓.ความพยายามในอันเสพ และ ๔.ยินดี

อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ ๓ คือ เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยดี ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทะเลาะ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย จากโลกนี้แล้วไปสู่สุคติ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะได้อานิสงส์ ๒๐ ประการ คือ ไม่มีศัตรู, เป็นที่รักของปวงชน, หาข้าว น้ำ ผ้านุ่งห่ม ที่อยู่ได้ง่าย, นอนหลับเป็นสุข, ตื่นขึ้นเป็นสุข, ปลอดภัยในอบาย, เกิดเป็นหญิงชายสมบูรณ์, ไม่มักโกรธ, ทำอะไรเป็นระเบียบเรียบร้อย, ทำอะไรโดยเปิดเผย คือ มีคนไว้วางใจไม่ระแวงสงสัย, มีท่าทางสง่า คอไม่ตก, มีหน้าไม่ก้ม คือ หน้ารับแขก, เป็นที่รักของเพื่อนฝูง, มีตา หู จมูก ลิ้น กายบริบูรณ์, มีลักษณะสมเป็นชายเป็นหญิง, ไม่มีใคร รังเกียจ, หากินได้ง่ายไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย, อยู่เป็นสุขทุกแห่งหน, ไม่มี ภัยแต่ใครๆ และไม่คอยพลัดพรากจากคู่รัก

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาท มีองค์ ๔ คือ ๑.เรื่องไม่จริง ๒.จิตคิดจะกล่าวให้ คลาดเคลื่อน ๓.ความพยายามเกิดจากจิตนั้น และ ๔.พูดเท็จต่อคน อื่น และเขารู้เรื่องเท็จ

อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ ๔ คือ เว้นจากการพูดเท็จ ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ด้วยดี ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทะเลาะ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย จากโลกนี้ แล้วไปสู่สุคติ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะได้อานิสงส์ ๑๔ ประการ คือ มีตา หู จมูก ลิ้น กายพ่องใส, มีวาจาสละสลวยไพเราะ, มีฟันเสมอ แนบสนิทสะอาด, ไม่อ้วนนัก, ไม่ผอมนัก, ไม่ต่านัก, ไม่สูงนัก, ได้สัมผัส สบาย, ปากหอมเหมือนดอกบัว, มีบริวารเชื่อฟัง, มีถ้อยคำที่คนอื่น เอื้อเพื่อเชื่อถือ, มีลิ้นบางอ่อนแดงเหมือนกลีบดอกบัว, มีใจหนักแน่น มั่นคงไม่ฟุ้งซ่าน และไม่ติดอ่าง ไม่เป็นใบ้

ศีลข้อที่ ๕ สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐาน มืองค์ ๔ คือ ๑.ของมีนเมา มีสุราเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ๒.จิตคิดอยากจะดื่มและเสพของมีนเมา ๓.ความพยายามเกิดแต่จิตนั้น และ ๔.ดื่มเข้าไปในลำคอ หรือเสพเข้าไปในร่างกาย

อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ ๕ คือ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย และเสพของมีนเมา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยดี ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทะเลาะ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย จากโลกนี้แล้วไปสู่สุคติ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะได้อานิสงส์ ๓๕ ประการ คือ มีปฏิภาณรู้ทันในกรณีกิจได้เร็ว ทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน, มีสติมั่นคงทุกเมื่อ, ไม่เป็นบ้า, มีความรู้สึกร่างกาย, ไม่หวั่นไหวตามใครในทางผิด, ไม่งุนงงเซอะเซา, เชื้อชาติ, ไม่เป็นใบ้, ไม่มัวเมา, ไม่พลั้งเผลอ, ไม่หลงไหล, ไม่สะดุ้งหวาดกลัว, ไม่มีเรื่องรำคาญใจ, ไม่มีใครริษยา, มีความชวนชวายเป็นสุข, มีแต่ความสุข, มีคนนับถือยำเกรง, ชอบพูดแต่คำสัตย์จริง, ไม่มีใครส่อเสียด, ไม่มีใครพูดหยาบด้วย, ไม่ชอบพูดเล่นไปเรื่อยประโยชน์, ไม่เกียจคร้านทุกคืนวัน, มีความกตัญญู, มีความกตเวทิตา, ไม่ตระหนี่, รู้จักเฉลี่ยแจกจ่าย, มีศีลธรรม, ซื่อตรง, ไม่มักโกรธ, มีความละเอียด, รู้จักกลัวบาป, มีความเห็นถูกทาง, มีปัญญามาก, มีความเฉลียวฉลาด, มีลักษณะเป็นบัณฑิต และฉลาดรู้เท่าทันในความเจริญและความเสื่อม^{๒๑}

^{๒๑} ปรมัตถโชติกา อรรถกถาขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ขุ.ข.อ.๒๒, ๒๔-๒๕) ; คำแปลของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ทิพย์ ธรรมโร)

การรักษาศิลปะให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยดี ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทะลุ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย นั้น ต้องไม่ล่วงละเมิดองค์แห่งศิลปะ เพราะศิลปะแต่ละข้อที่จะขาดได้นั้น ต้องมีการกระทำครบทุกองค์ ถ้าขาดองค์ข้อใดข้อหนึ่ง ศิลป์ก็จะไม่ขาด เช่น ศิลปะข้อที่ ๑ ปาณาติบาต ถ้าไม่มีจิตคิดจะฆ่า คือไม่มีเจตนา ศิลปะข้อนี้ก็ไม่ได้ขาด ยกตัวอย่างกรณีที่ยุงมากัดที่ด้านหลังของเรา เราไม่รู้ว่าเป็นยุง แต่มีความรู้สึกว่าเจ็บๆ คันๆ แล้วเอามือไปเกาตรงนั้น ปรากฏว่ายุงตาย กรณีเช่นนี้ศิลปะไม่ได้ขาด เพราะการกระทำไม่ครบองค์แห่งศิลปะทั้ง ๕ องค์ เนื่องจากขาดองค์ที่ ๒ ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต และองค์ที่ ๓ จิตคิดจะฆ่า เป็นต้น

พระสิวลีเถระได้สรรเสริญศิลปะไว้เป็นอนุเบก ดังปรากฏในภาษิตของท่าน ว่า

ท่านทั้งหลายพึงศึกษาศิลปะในศาสนานี้ ด้วยว่าศิลปะที่บุคคลศึกษาดีแล้ว สังสมดีแล้ว ย่อมนำสมบัติทั้งปวงมาให้ในโลกนี้

ผู้มีปัญญาเมื่อปรารถนาความสุข ๓ อย่าง คือ การสรรเสริญ การได้รับความปลื้มใจ การตายไปแล้วบันเทิงในสวรรค์ ควรรักษาศิลปะ

เพราะผู้มีศิลปะ มีความสำรวม ย่อมได้มิตรมาก ส่วนผู้ทุศีล ประพฤติแต่ความชั่ว ย่อมแตกจากมิตร

นรชนผู้ทุศีลย่อมได้รับการตำหนิและติเตียน นรชนผู้มีศิลปะ ย่อมได้รับความยกย่องชมเชยและสรรเสริญทุกเมื่อ

ศิลปะเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดี
ทั้งหลาย เป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น พึงชำระ
ศิลปะให้บริสุทธิ์

สังวรศิลป์ เป็นเครื่องกั้นทุจริต ทำจิตให้รำไร และเป็น
ท่าสำหรับหยั่งลงมหาสมุทรคือนิพพาน ของพระพุทธเจ้า
ทุกพระองค์ เพราะฉะนั้น ควรชำระศิลปะให้บริสุทธิ์

ศิลปะเป็นกำลังหาสิ่งเปรียบปานมิได้ เป็นอาวุธชั้นเยี่ยม
เป็นอาวุธอันประเสริฐ เป็นเกราะบังอย่างน่าอัศจรรย์

ศิลปะเป็นสะพานอันมีพลังมาก มีกลิ่นหอมอย่างยิ่ง
เป็นเครื่องลูบไล้อย่างประเสริฐ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้มีศิลปะ มีชื่อเสียง
ระบือไปทั่วทุกทิศ

ศิลปะเป็นกำลังที่ตีเลิศ เป็นเสปียงเดินทางชั้นเยี่ยม
เป็นยานพาหนะชั้นประเสริฐ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้มีศิลปะไปได้ทั่วทุกทิศ

คนพาลมีใจไม่ตั้งมั่นในศิลปะ ย่อมได้รับการติฉินนินทา
ในโลกนี้ และตายไปแล้ว ย่อมได้รับทุกขโทมนัสในอบายภูมิ
ย่อมได้รับทุกขโทมนัสในที่ทั่วไป

ธีรชนตั้งมั่นในศิลปะ ย่อมได้รับชื่อเสียงในโลกนี้ และตายไปแล้ว
ย่อมได้รับสุขโสมนัสในสวรรค์ ย่อมได้รับสุขโสมนัสในที่ทั่วไป

ศิลปะเท่านั้นเป็นเลิศและผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุดในโลกนี้
ความชนะในมนุษยโลกและเทวโลก ย่อมมีได้เพราะศิลปะและ
ปัญญา^{๒๒}

๒๒ สิวลีเถรคาถา ขุททกนิกาย เถรคาถา (ขุ.เถร.๒๖/๓๖๘)

๓. ภาวนามัย

บุญกิริยาวัตถุประการที่ ๓ คือ ภาวนามัย แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการภาวนา คำว่า “ภาวนา” นี้ หมายถึง การเจริญหรือการทำให้เกิดให้มีขึ้น มีคำที่ใช้เรียกแทนกันได้ คือ “กัมมัฏฐาน” ซึ่งแปลว่าที่ตั้งแห่งการงาน (ทางใจ) โดยความหมายคืออารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานทางใจ ก็คือการเจริญภาวนานั้นเอง

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแบ่งภาวนา/กัมมัฏฐาน ออกเป็น ๒ ประเภท คือ สมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐาน^{๒๓}

๓.๑ สมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐาน

คำว่า “สมถะ” แปลว่า สงบ มีอีกคำหนึ่งที่ใช้เรียกการเจริญภาวนาระดับนี้ คือ “สมาธิ” แปลว่า ความมีใจตั้งมั่น ดังนั้น สมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐาน จึงมีความหมายว่า การฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบจากนิวรณ์ จนใจผ่องใส และให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง เป็นเอกัคคตา คือมีอารมณ์เป็นหนึ่งด้วยอำนาจกุศล

^{๒๓} ทศุตตรสูตร ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ที่.ปา.๑๑/๓๗๙), อังคุดตรนิกาย ทุกนิบาต (อง.ทุก.๒๐/๒๗๕)

พระพุทธองค์ทรงสอนให้เจริญสมาธิ เพราะผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง ดังปรากฏในสมาธิสูตร^{๒๔} ว่า

เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว
ย่อมรู้ตามความเป็นจริง ว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ
นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

การเจริญสมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐานนี้ ผู้ปฏิบัติต้องระวางนิวรณ์
อย่าให้นิวรณ์เกิดขึ้นในใจ เพราะถ้านิวรณ์เกิดขึ้นในใจ ใจจะขุ่นมัว
ไม่โปร่งใส ใจก็ไม่ตั้งมั่นเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง จิตก็ไม่เป็นเอกัคคตา
ส่งผลให้ปัญญาไม่เกิด เปรียบเสมือนน้ำในภาชนะหรือในบ่อที่
ขุ่นมัว ไม่สามารถมองเห็นสิ่งที่มีชีวิตหรือวัตถุภายในภาชนะหรือ
บ่อได้ ฉะนั้นใจที่ขุ่นมัวด้วยนิวรณ์ก็ฉะนั้น นิวรณ์มี ๕ ประการ^{๒๕} ได้แก่

- ๑) ถีนมิทธะ คือ ความง่วง เชื่องซึม จิตใจหดหู่
- ๒) วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัย
- ๓) พยาบาท คือ ความโกรธชดเคืองใจ
- ๔) อุทธัจจกุกกุกจะ คือ ความฟุ้งซ่านวิตกกังวล
- ๕) กามฉันทะ คือ ความยินดี พอใจ ยึดติดอยู่ในกามคุณ ๕ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสผัสสทางกาย

^{๒๔} สมาธิสูตร สังกยุตตนิกาย มหาวารวรรค (ส.มหา.๑๙/๑๖๕๔)

^{๒๕} อวารณสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (อง.ปญจก.๒๒/๕๑)

ดังนั้น การเจริญสมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐานให้ได้ผลดีนั้น จำเป็นต้องมีธรรมที่เป็นอารมณ์ คือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้สงบจากนิวรณ์ แล้วทำใจให้ผ่อนคลาย ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ให้ใจเป็นเอกัคคตา พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายธรรมที่เป็นอารมณ์ในการเจริญสมถะ เรียกว่า **สมถภูมิ**^{๒๖} มีปรากฏในคัมภีร์ปกรณ์วิเศษ วิสุทธิมรรค ๔๐ ประการ ได้แก่

๑) **กสิณ ๑๐** คือ วัตถุสำหรับเพ่งเพ้ออบรมจิตให้เป็นสมาธิ ได้แก่ **ปฐวีกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยดิน) **อาโปกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยน้ำ) **เตโชกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยไฟ) **วาโยกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยลม) [กสิณ ๔ อย่างนี้ เรียกว่า **ภูตกสิณ**] **นีลกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยสีเขียว) **ปิตกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยสีเหลือง) **โลहितกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยสีแดง) **โอทาทกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยสีขาว) [กสิณ ๔ อย่างนี้ เรียกว่า **วันณกสิณ**] **อาโลกกสิณ** (กสิณสำเร็จด้วยแสงสว่าง) และ**อากาศกสิณ** (กสิณที่ว่างเปล่าหรือช่องว่าง)

๒) **อสุภะ ๑๐** คือ สภาพซากศพในลักษณะต่างๆ ที่ใช้เป็นอารมณ์ของการเจริญภาวนา ได้แก่ **อุทฺธุมาทกอสุภะ** (ซากศพที่ขึ้นพอง) **วินีลกอสุภะ** (ซากศพที่ขึ้นเป็นสีเขียว) **วิปฺพพกอสุภะ** (ซากศพที่มีแต่หนองแตกออกมา) **วิจฉิททกอสุภะ** (ซากศพที่ถูกกัดเป็นท่อนๆ) **วิกขยิตกอสุภะ** (ซากศพที่ถูกสัตว์กัดกระจุยกระจาย) **วิกขิตตก**

^{๒๖} สมถภูมิ ๔๐ ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค (วิสุทธิ.๑/๑๓๙-๑๔๐)

อสุภะ (ซากศพที่ทิ้งไว้เรียราด) หตวิกขิตตกอสุภะ (ซากศพที่ถูก
สับพันทิ้งกระจัดกระจาย) โลหิตกอสุภะ (ซากศพที่มีโลหิตไหลออก)
ปุพฺพกอสุภะ (ซากศพที่เต็มไปด้วยหนอน) และอฏฺฐกอสุภะ
(ซากศพที่เป็นกระดูก)

๓) อนุสสติ ๑๐ คือ อารมณ์ที่ควรน้อมระลึกถึงเนื่องๆ ได้แก่
พุทธานุสสติ (ระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า) ธรรมานุสสติ
(ระลึกถึงคุณของพระธรรม) สังฆานุสสติ (ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์)
ศีลानุสสติ (ระลึกถึงศีลของตน) จาคานุสสติ (ระลึกถึงการบริจาค
ที่ตนบริจาคแล้ว) เทวานุสสติ (ระลึกถึงคุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา)
มรณานุสสติ (ระลึกถึงความตาย) กายคตาสติ (ระลึกถึงร่างกาย
ที่ล้วนแต่ไม่สะอาด) อานาปานสติ (ระลึกถึงลมหายใจเข้าออก)
และอุปสมานุสสติ (ระลึกถึงนิพพานอันเป็นที่ดับทุกข์ทั้งปวง)

๔) พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ สำหรับ
เจริญภาวนา ได้แก่ เมตตา (ความรักที่มุ่งช่วยให้ผู้อื่นหรือสัตว์อื่นมีสุข)
กรุณา (ความสงสารที่มุ่งช่วยบำบัดทุกข์) มุทิตา (ความพลอยยินดี
ต่อสมบัติของผู้อื่นหรือสัตว์อื่น) และอุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง)

๕) อรูปกัมมัฏฐาน ๔ คือ กัมมัฏฐานที่มีรูปธรรมเป็นอารมณ์
ได้แก่ อากาสนัญญายตนะ (อากาศไม่มีที่สุด) วิญญูณัญญายตนะ
(วิญญูณไม่มีที่สุด) อากิญจัญญายตนะ (ความไม่มีอะไร) และ
เนวสัณญานาสัณญายตนะ (สัณญูญาที่ละเอียด ซึ่งจะว่ามีสัณญูญา
ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่)

๖) อาหาร ปฏิกุศลสัญญา ๑ คือ การกำหนดความเป็นปฏิกุศลในอาหาร

๗) จตุธาตुวัตถาน ๑ คือ การกำหนดธาตุ ๔ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในกายของสัตว์

การที่พระพุทธโฆษาจารย์จัดธรรมที่เป็นอารมณ์ของสมณะ (สมณภูมิ) ไว้ ๔๐ ประการ ก็เพื่อให้เหมาะสมกับจริต^{๒๗} คือ พื้นฐานของจิตหรือความประพฤติที่หนักไปด้านใดด้านหนึ่ง มี ๖ อย่าง ได้แก่

- ๑) รากจริต ผู้มักรักสวयरักงาม หนักไปทางราคะ
- ๒) โทสจริต ผู้มักโกรธ ขี้หงุดหงิด หนักไปทางโทสะ
- ๓) โมหจริต ผู้มักหลงมกมาย หนักไปทางโมหะ
- ๔) สัทธาจริต ผู้มักเชื่อง่าย หนักไปทางศรัทธา
- ๕) พุทธิจริต ผู้มักคิดพิจารณา หนักไปทางความรู้
- ๖) วิตกจริต ผู้มักคิดจับจดฟุ้งซ่าน หนักไปทางวิตกกังวล

ก็มีมัญฐานที่เหมาะสมกับจริตแต่ละอย่างนั้น พระพุทธโฆษาจารย์แสดงไว้อย่างละเอียดในคัมภีร์ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค ว่า

ก็มีมัญฐาน ๑๑ อย่าง คือ อสุภะ ๑๐ และกายคตาสติ ๑ เหมาะกับคนรากจริต

^{๒๗} จริต ๖ ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค (วิสุทธิ.๑/๑๒๗-๑๓๙)

กัมมัฏฐาน ๘ อย่าง คือ พรหมวิหาร ๔ และวิณณกสิณ ๔ ได้แก่ กสิณ สีเขียว กสิณสีเหลือง กสิณสีแดง และกสิณสีขาว เหมาะกับคน โทสจจริต

อาปานสติกัมมัฏฐาน เหมาะกับคนโมหจจริตและคนวิตกจจริต

กัมมัฏฐาน ๖ คือ อนุสสติ ๖ ข้างต้น ได้แก่ พุทธานุสสติ อัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ และเทวตานุสสติ เหมาะกับคนสัทธาจจริต

กัมมัฏฐาน ๔ คือ มรณานุสสติ อุปमानุสสติ จตุธาตุววัตถาน และ ออาหาร ปฏิกุศลสัญญา เหมาะกับคนพุทธิจจริต

กสิณกัมมัฏฐานที่เหลือ ๖ ได้แก่ ปฐวีกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ อาโลกกสิณ อากาศกสิณ และอรูปกัมมัฏฐาน ๔ เหมาะกับคนทุกจจริต^{๒๘}

ผู้ปฏิบัติสมถภาวนา/สมถกัมมัฏฐาน จนจิตใจสงบจากนิรวรณ จิตใจจะผ่องใส ตั้งมั่นเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง เป็นเอกัคคตา จนถึงระดับฌานจิต ตั้งแต่ปฐมฌานขึ้นไป จัดว่าเป็นสัมมาสมาธิ หนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘

^{๒๘} กัมมัฏฐานที่เหมาะสมกับจริต ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค (วิสุทธิ.๑/๑๔๔-๑๔๕)

จิตที่เป็นสมาธิระดับ**ปฐมฌาน**นั้น จะประกอบด้วยองค์คุณ ๕ ประการ คือ **วิตก** (ตรึก) **วิจารณ์** (ตรอง) **ปีติ** (ความอิ่มใจ) **สุข** (สุขใจ) และ**เอกัคคตา** (ความที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง) สามารถกำจัดนิวรณ์ ทั้ง ๕ ประการได้ กล่าวคือ **วิตก** กำจัด **ถีนมิทธะ**, **วิจารณ์** กำจัด **วิจิกิจฉา**, **ปีติ** กำจัด **พยาบาท**, **สุข** กำจัด **อุทธัจจกุกกุกจะ** และ**เอกัคคตา** กำจัด **กามฉันทะ**

๓.๒ วิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐาน

คำว่า “**วิปัสสนา**” แปลว่า การเห็นแจ้ง มีอีกคำหนึ่งที่ใช้เรียก การเจริญภาวนาระดับนี้ คือ “**ปัญญา**” แปลว่า ความรอบรู้ หรือ ความรู้ทั่ว ดังนั้น **วิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐาน** จึงมีความหมายว่า การเจริญปัญญาให้รู้แจ้งเห็นแจ้งในสภาวธรรม และสังขธรรมตามที่เป็นจริง กล่าวคือ รู้แจ้งเห็นแจ้งในสภาวธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่งได้ เรียกว่า **สังขาร/สังขตะ** ว่าเป็นอนิจจัง (เป็นสภาพไม่เที่ยงต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา) ทุกขัง (เป็นสภาพที่ทนได้ยาก) อนัตตา (เป็นสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน) และรู้แจ้งเห็นแจ้งในสภาวธรรมที่ปัจจัยอะไรๆ ปรุงแต่งไม่ได้ เรียกว่า **วิสังขาร/อสังขตะ** ได้แก่ **พระนิพพานธาตุ** รวมทั้งรู้แจ้งเห็นแจ้งใน**สังขธรรม** ได้แก่ **ทุกข์** (สภาพที่ทนได้ยาก) **สมุทัย** (เหตุเกิดแห่งทุกข์) **นิโรธ** (สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ) และ**มรรค** (หนทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดนิโรธ)

วิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ มีธรรมที่เป็นอารมณ์
ที่เรียกว่า **วิปัสสนาภูมิ**^{๒๙} ที่พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายไว้ใน
คัมภีร์ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค มี ๖ ประการ คือ

๑) **ขั้น ๕** คือ กองแห่งรูปธรรมและนามธรรม ๕ อย่าง ที่ประชุม
รวมกันเข้า ได้แก่ **รูป** (ส่วนที่เป็นร่างกายพร้อมทั้งคุณและอาการ)
เวทนา (ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ)
สัญญา (ส่วนที่เป็นความกำหนดหมายให้จำอารมณ์นั้นๆ ได้)
สังขาร (ส่วนที่เป็นความปรุงแต่งจิต) และ **วิญญาณ** (ส่วนที่เป็น
ความรู้แจ้งอารมณ์) ขั้น ๕ นี้ ย่อลงเป็น ๒ คือ รูปธรรมและนามธรรม
นามธรรมนั้น ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

๒) **อายตนะ ๑๒** คือ สิ่งที่เชื่อมต่อกันให้เกิดความรู้ ได้แก่ **จักขายตนะ**
(อายตนะคือตา) **รูปายตนะ** (อายตนะคือรูป) **โสตายตนะ** (อายตนะ
คือหู) **สัททายตนะ** (อายตนะคือเสียง) **ฆานายตนะ** (อายตนะคือ
จมูก) **คันธายตนะ** (อายตนะคือกลิ่น) **ชีวนายตนะ** (อายตนะคือลิ้น)
รสายตนะ (อายตนะคือรส) **กายายตนะ** (อายตนะคือกาย)
โผฏฐัพพายตนะ (อายตนะคือสัมผัสทางกาย) **มนายตนะ**
(อายตนะคือใจ) และ **ธัมมายตนะ** (อายตนะคือธรรม) อายตนะ ๑๒ นี้
แบ่งเป็นอายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะ
ภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสทางกาย ธรรมารมณ์

^{๒๙} วิปัสสนาภูมิ ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค (วิสุทธิ.๓/๑๐)

๓) **ธาตุ ๑๘** คือ สิ่งที่ทรงสภาวะของตนไว้ ได้แก่ **จักขุธาตุ** (ธาตุคือจักขุปสาท) **รูปธาตุ** (ธาตุคือรูปารมณ) **จักขุวิญญาณธาตุ** (ธาตุคือจักขุวิญญาณ) **โสตธาตุ** (ธาตุคือโสตปสาท) **สัทธาตุ** (ธาตุคือสัททารมณ) **โสตวิญญาณธาตุ** (ธาตุคือโสตวิญญาณ) **ฆานธาตุ** (ธาตุคือฆานปสาท) **คันธธาตุ** (ธาตุคือคันธารมณ) **ฆานวิญญาณธาตุ** (ธาตุคือฆานวิญญาณ) **ชีวหาธาตุ** (ธาตุคือชีวหาปสาท) **รสธาตุ** (ธาตุคือรสารมณ) **ชีวหาวิญญาณธาตุ** (ธาตุคือชีวหาวิญญาณ) **กายธาตุ** (ธาตุคือกายปสาท) **โณภูมัพพธาตุ** (ธาตุคือโณภูมัพพารมณ) **กายวิญญาณธาตุ** (ธาตุคือกายวิญญาณ) **มโนธาตุ** (ธาตุคือมโน) **ธัมมธาตุ** (ธาตุคือธรรมารมณ) และ **มโนวิญญาณธาตุ** (ธาตุคือมโนวิญญาณ)

๔) **อินทรีย์ ๒๒** คือ สิ่งที่เป็นใหญ่ในการทำกิจของตน ได้แก่ **จักขุนทรีย์** (อินทรีย์คือจักขุปสาท) **โสตินทรีย์** (อินทรีย์คือโสตปสาท) **ฆานินทรีย์** (อินทรีย์คือฆานปสาท) **ชีวหินทรีย์** (อินทรีย์คือชีวหาปสาท) **กายินทรีย์** (อินทรีย์คือกายปสาท) **มโนินทรีย์** (อินทรีย์คือใจ) **อิตถินทรีย์** (อินทรีย์คืออิตถิภาวะ) **ปุริสินทรีย์** (อินทรีย์คือปุริสภาวะ) **ชีวิตินทรีย์** (อินทรีย์คือชีวิต) **สุขินทรีย์** (อินทรีย์คือสุขเวทนา) **ทุกขินทรีย์** (อินทรีย์คือทุกขเวทนา) **โสมนัสสินทรีย์** (อินทรีย์คือโสมนัสเวทนา) **โทมนัสสินทรีย์** (อินทรีย์คือโทมนัสเวทนา) **อุเปกขินทรีย์** (อินทรีย์คืออุเบกขาเวทนา) **สัทธินทรีย์** (อินทรีย์คือศรัทธา) **วิริยินทรีย์** (อินทรีย์คือวิริยะ) **สติินทรีย์** (อินทรีย์คือสติ) **สมาธิินทรีย์** (อินทรีย์คือสมาธิ) **ปัญญินทรีย์**

(อินทรีย์คือปัญญา) **อนัญญาตัญญูสสามิตินทรีย์** (อินทรีย์ของผู้ปฏิบัติด้วยมุ่งว่าเราจักรู้สัจธรรมที่ยังไม่ได้รู้ ได้แก่ โสดาปัตติมรรคญาณ) **อัญญินทรีย์** (อินทรีย์คืออัญญา ได้แก่ ญาณ ๖ ในท่ามกลาง คือ โสดาปัตติมรรคญาณ ถึงอรหัตตมรรคญาณ) และ**อัญญาตาวินทรีย์** (อินทรีย์ของผู้รู้ทั่วถึงแล้ว ได้แก่ อรหัตตผลญาณ)

๕) **อริยสัจ ๔** คือ ความจริงอันประเสริฐ ได้แก่ **ทุกข์** (สภาพที่ทนได้ยาก) **สมุทัย** (เหตุเกิดแห่งทุกข์) **นิโรธ** (สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ) และ**มรรค** (ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดนิโรธ)

๖) **ปฏิจจนุปบาท** คือ ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น ได้แก่ **อวิชชาปจจยา สงฺขารา** (เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี) **สงฺขาราปจจยา วิญญาณ** (เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี) **วิญญาณปจจยา นามรูป** (เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี) **นามรูปปจจยา สหายตน** (เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สหายตนะ คืออายตนะ ๖ จึงมี) **สหายตนปจจยา ผสฺโส** (เพราะอายตนะ ๖ เป็นปัจจัย ผัสสะ คือสัมผัส จึงมี) **ผสฺสปจจยา เวทนา** (เพราะสัมผัสเป็นปัจจัย เวทนา คือการเสวยอารมณ์ จึงมี) **เวทนาปจจยา ตณฺหา** (เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหา คือความทะยานอยาก จึงมี) **ตณฺหาปจจยา อุปาทาน** (เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทาน คือความยึดมั่น จึงมี) **อุปาทานปจจยา ภโว** (เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี) **ภวปจจยา ชาติ** (เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติ คือความเกิด จึงมี) **ชาติปจจยา ชรามรณ** (เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา คือความแก่ มรณะ คือความตาย จึงมี)

โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนฺติ (ความโศก ความ
คร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ ก็มีพร้อม) เอเวเมตสฺส
เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ (ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์
ทั้งปวงนี้ จึงมีด้วยประการฉะนี้)

การเจริญวิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ พระพุทธโฆษาจารย์
ได้อธิบายให้ปฏิบัติตามวิสุทธิ ๗^{๓๐} ว่า

วิสุทธิ ๒ นี้ คือ สีลวิสุทธิและจิตตวิสุทธิ เป็นมูล
(รากเหง้า) ของปัญญา^๓

วิสุทธิ ๕ นี้ คือ ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคา
มคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ และ
ญาณทัสสนวิสุทธิ เป็นสรณะ (เป็นตัว) ของปัญญา^๓

จากอรรถาธิบายนี้จะเห็นว่า การเจริญวิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนา
กัมมัฏฐานที่พระพุทธโฆษาจารย์อธิบายนั้น ให้ปฏิบัติตามวิสุทธิ ๗
คือ ธรรมปฏิบัติที่เป็นเครื่องชำระให้ผู้ปฏิบัติบริสุทธิ์ โดยปฏิบัติตาม
หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ให้บริบูรณ์เป็นขั้นๆ ไปตามลำดับ
จนบรรลุมรรค ผล นิพพาน กล่าวคือ เริ่มต้นที่ชำระศีลให้บริสุทธิ์
เป็นสีลวิสุทธิ (ความหมัดจดแห่งศีล) แล้วเจริญสมถภาวนา/
สมถกัมมัฏฐานเพื่ออบรมจิตใจให้สงบจากนิวรณ์ ให้ผ่องใสและ
ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงจนถึงระดับฌานจิต ตั้งแต่

^{๓๐} วิสุทธิ ๗ ปกรณ์วิเศษวิสุทธิมรรค (วิสุทธิ.๓/๑๐)

ปฐมนั้นขึ้นไป เป็นจิตตวิสุทธิ (ความหมดจดแห่งจิต) ทั้งสี่วิสุทธิ และจิตตวิสุทธินี้ เป็นรากเหง้าของการเจริญวิปัสสนา คือเป็น บาทฐานในการเจริญวิปัสสนาให้ได้ผลดี

ต่อจากนั้นเจริญวิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยการเจริญปัญญาด้วยการเห็นแจ้งรู้แจ้งในนามรูปตามที่เป็นจริงว่า เป็นอนิจจัง (เป็นสภาพไม่เที่ยงต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา) ทุกขัง (เป็นสภาพที่ทนได้ยาก) อนัตตา (เป็นสภาพไม่ใช่ตัวตน) นี้เป็นทวิวิสุทธิ (ความหมดจดแห่งความเห็น) ลำดับต่อมาเจริญกัมมัฏฐานวิสุทธิ (ความหมดจดแห่งญาณเป็นเหตุข้ามพ้นความสงสัย) ด้วยการเห็นแจ้งรู้แจ้งเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดนามรูปแล้วสิ้นความสงสัย ต่อไปเจริญมคคัมภีรวิสุทธิ (ความหมดจดแห่งญาณที่รู้แจ้งเห็นแจ้งว่าเป็นทางหรือมิใช่ทาง) กล่าวคือ เมื่อเห็นไตรลักษณ์ เห็นความเกิดดับแห่งนามรูป (อุทัยพยานุปัสสนา หรือตรุณวิปัสสนา คือวิปัสสนาญาณอ่อนๆ) จนเห็นแต่ความดับ (ภังคญาณ) เกิดวิปัสสนูปกิเลส และละวิปัสสนูปกิเลส นั้นได้ เพราะเห็นว่ามีใช่ทาง ขึ้นต่อไปเจริญปฏิบัติวิสุทธิ (ความหมดจดแห่งญาณที่รู้แจ้งเห็นแจ้งทางดำเนิน) คือเมื่อเจริญวิปัสสนาญาณเป็นลำดับ ถึงมฤจิตุกัมยตาญาณ ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ สังขารุเปกขาญาณ และสังขานุโลมิกญาณ อันเป็นที่สุดแห่งวิปัสสนาญาณแล้ว แต่จะเกิดโคตรภูญาณ ซึ่งเป็น หัวต่อแห่งความเป็นปุถุชนกับความเป็นอริยบุคคล สุดท้าย

เจริญญาณทัสสนวิสุทธิ (ความหมดจดแห่งญาณทัสสนะ) กล่าวคือ
ในลำดับแห่งอนุโลมิกญาณ โศตรภูจิตยึดหน่วงพระนิพพาน
เป็นอารมณ์มรรคจิตและมรรคปัญญาเกิดขึ้น ในลำดับของโคตรภูจิต
เมื่อมรรคจิตและมรรคปัญญาเกิดและยึดหน่วงพระนิพพาน
เป็นอารมณ์ แห่งตลอดในพระอรียสัง ๔ ด้วยญาณ ๓ คือ สัจจญาณ
กิจจญาณ และกตญาณ แล้ว ย่อมทำลายอวิชชา กิเลส ตัณหา
อุปาทาน และกำจัดสังโยชน้อย่างน้อย ๓ ประการ คือสักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส ได้โดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทปหานแล้ว
ผลจิตอันหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ก็เกิดขึ้นในขณะนั้น
เข้าผลสมาบัติไป เป็นพระโสดาบันแต่ถ้ากำจัดสังโยชนได้ทั้งหมด
๑๐ ประการ เป็นสมุจเฉทปหาน ก็เป็นพระอรหันต์ชีณาสพ

การเจริญวิปัสสนาภาวนา/วิปัสสนากัมมัฏฐานผ่านทิฏฐิวินิวิ
กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ถึงปฏิบัติญาณ
ทัสสนวิสุทธิ นั้น วิปัสสนาปัญญาที่เป็นโลกียปัญญา กล่าวคือ
เป็นปัญญาที่สัมปยุตด้วยโลกียมรรคย่อมเกิดและเจริญขึ้น
เป็นบาทรฐานนำไปสู่การเจริญโลกุตตรปัญญา คือ ปัญญาที่สัมปยุต
ด้วยโลกุตตรมรรค ได้แก่ มรรคญาณ คือ ญาณในอริยมรรค ๔
ได้แก่ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และ
อรหัตตมรรค ชื่อว่าญาณทัสสนวิสุทธิ

บุญกิริยาวัตถุ ๗

๔. อปจายนมัย

บุญกิริยาวัตถุประการที่ ๔ คือ **อปจายนมัย** แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้เจริญ พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายถึงผู้เจริญ ที่เรียกว่า “**วุฑฒบุคคล**”^{๓๑} ว่ามี ๔ ประเภท ได้แก่

๑) **ปัญญาวุฑฒบุคคล** คือ บุคคลผู้เจริญด้วยปัญญา เป็นพหูสูต คือ ผู้ทรงจำธรรมและรู้ศิลปวิทยามาก

๒) **คุณวุฑฒบุคคล** คือ บุคคลผู้เจริญด้วยคุณธรรม เช่น พระภิกษุและสามเณรผู้ทรงศีล ตั้งใจศึกษาสัมมาปฏิบัติเพื่อขจัดขัดเกลากิเลสในใจตนเอง

๓) **ชาติวุฑฒบุคคล** คือ บุคคลผู้เจริญโดยชาติ เช่น พระราชาผู้เป็นกษัตริย์ได้รับมรรชาภิเษกแล้ว

๔) **วัยวุฑฒบุคคล** คือ บุคคลผู้เจริญโดยวัย เช่น คนที่เกิดก่อนเรา

การประพฤติอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญทั้ง ๔ ประเภทนี้ เป็นบุญกิริยาวัตถุประการหนึ่ง สมเด็จพระบรมศาสดาทรงแสดงถึงอานิสงส์ของการเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้เจริญไว้ว่า

^{๓๑} ปรมัตถโชติกา อรรถกถาพุทธทศนิกาย สุตตนิบาต (ข.สุตต.อ.๒/๑๔๗)

อภิวาทนลีลิส

นิจจํ วุฑฒาปจายิโน

จตตารโธ ธมฺมา วฑฒนติ

อายุ วณฺโณ สุขํ พล^{๓๒}

แปลความว่า : ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ
ย่อมเจริญแก่บุคคลกราบไหว้เป็นปกติ ผู้อ่อนน้อมต่อผู้เจริญ
เป็นนิตย

๕. เวยยาวัจจมัย

บุญกิริยาวัตรประการที่ ๕ คือ เวยยาวัจจมัย แปลว่า บุญสำเร็จ
ด้วยการชวนชววยรับใช้ เช่น การรับใช้พระภิกษุด้วยการประเคน
ภัตตาหาร และ/หรือ การช่วยกันทำความสะอาดวัด เป็นต้น

๖. ปัตติทานมัย

บุญกิริยาวัตรประการที่ ๖ คือ ปัตติทานมัย แปลว่า บุญสำเร็จด้วย
การเฉลี่ยส่วนแห่งกุศลคุณความดีให้แก่ผู้อื่น หรือการอุทิศบุญให้ผู้อื่น

๗. ปัตตานุโมทนามัย

บุญกิริยาวัตรประการที่ ๗ คือ ปัตตานุโมทนามัย แปลว่า บุญสำเร็จ
ด้วยการยินดีในกุศลคุณความดีของผู้อื่น หรือการอนุโมทนาบุญ
ของผู้อื่น

^{๓๒} สหัสสวรรค ขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา (ขุ.ธ.๒๕/๑๘)

๘. ธัมมัสสวนมัย

บุญกิริยาวัตถุประการที่ ๘ คือ **ธัมมัสสวนมัย** แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม

๙. ธัมมเทศนามัย

บุญกิริยาวัตถุประการที่ ๙ คือ **ธัมมเทศนามัย** แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม

๑๐. ทิฏฐชุกัมม

บุญกิริยาวัตถุประการที่ ๑๐ คือ **ทิฏฐชุกัมม** แปลว่า บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรง เช่น เห็นว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

บุญกิริยาวัตถุ ๗ ประการ คือ ตั้งแต่อปายนมัย จนถึงทิฏฐชุกัมม พระพุทธโฆษาจารย์ได้จัดเข้าไว้ในบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการข้างต้น กล่าวคือ อปายนมัยและเวยยาวัจจมัย จัดเข้าในศีลมัย, ปัตติทานมัย และปัตตานุโมทนามัย จัดเข้าในทานมัย, ธัมมัสสวนมัยและธัมมเทศนามัย จัดเข้าในภาวนามัย และทิฏฐชุกัมมได้ทั้งทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย^{๓๓}

^{๓๓} ปรมัตถปิณี อรรถกถาพุทธทศนิกาย อิติวุตตกะ (พ.อติ.อ.๒๓๓)

บุญมีอันิสงส์แตกต่างกัน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงถึงความแตกต่างแห่ง
อันิสงส์ของการกระทำกุศลไว้ มีปรากฏในเวลามสูตร^{๓๔} ว่า

... การที่บุคคลสร้างวิหารถวายสงฆ์ผู้มาจากจาตุรทิศ
มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า
เป็นประมุขบริโภค

การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม
และพระสงฆ์ เป็นสรณะ มีผลมากกว่าทานที่บุคคลสร้างวิหาร
ถวายสงฆ์ผู้มาจากจาตุรทิศ

การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ งดเว้น
จากปาณาติบาต ฯลฯ งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและเสพ
สิ่งมีเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มีผลมากกว่าการที่
บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์
เป็นสรณะ

การที่บุคคลเจริญเมตตาจิต โดยที่สุดแม้เพียงเวลาสุดคม
ของหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทาน
สิกขาบท คือ งดเว้นจากปาณาติบาต ...

และการที่บุคคลเจริญอนิจจสัญญาแม้เพียงเวลา
ลัดนิ้วมือ มีผลมากกว่าการที่บุคคลเจริญเมตตาจิต โดยที่สุด
แม้เพียงเวลาสุดคมของหอม

^{๓๔} เวลามสูตร อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (อง.นวก.๒๓/๒๒๔)

พระพุทธพจน์นี้ แสดงถึงอานิสงส์ของการกระทำกุศลที่แตกต่างกัน กล่าวคือการสร้างวิหาร เช่น กุฏิ ศาลาการเปรียญ แม้กระทั่ง อุโบสถก็จัดอยู่ในการสร้างวิหาร ถวายสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง ๔ มีอานิสงส์ คือ ผลบุญ มากกว่าการถวายภัตตาหารให้ภิกษุสงฆ์ ที่มีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข

การถึงไตรสรณคมน์ คือ มีพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ มีอานิสงส์มากกว่าการสร้างวิหารถวายสงฆ์ผู้มาจาก ทิศทั้ง ๔

การมีจิตเลื่อมใสแล้วรักษาศีล ๕ มีอานิสงส์มากกว่าการถึง ไตรสรณคมน์

การเจริญสมถภาวนา มีการเจริญเมตตา แม้ระยะเวลาสั้นๆ เพียง สุดดมของหอม มีอานิสงส์มากกว่าการมีจิตเลื่อมใสแล้วรักษาศีล ๕

การเจริญวิปัสสนาภาวนา มีการเจริญอนิจจสัญญา คือ ความกำหนด ว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา แม้เพียงระยะเวลาสั้นๆ แค่นี้มีมือ มีอานิสงส์มากกว่าการ เจริญเมตตาแม้เพียงสุดดมของหอม

ใช้บุญเป็น

การ “ใช้บุญเป็น” นี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อดอกน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้กล่าวในพระธรรมเทศนา เรื่อง ภัตตานุโมทนาภคา แสดงเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๗ ว่า

... หากต้องการบุญ ก็เข้าไปในกลางกายนั่นแหละ กลางของกลางๆ หนักเข้าไป ซ้าย ขวา หน้า หลัง ล่าง บน ไม่ไปทั้งนั้น กลางของกลางหนักขึ้น ทุกที ก็จะไปพบบุญ “ทะเลบุญ” อยู่ในกลางกายนั้น ...

ถ้าเรามีบุญเสียแล้ว จะค้าขายก็ร่ำรวย จะทำงานทำกิจการอะไรก็เจริญ จะหาทรัพย์สมบัติก็ได้คล่องสะดวกสบายไม่ติดขัดแต่ประการใด ถ้าว่าไม่มีบุญ จะทำอะไรก็ติดขัดไปเสียทุกอย่างประการ ...

เมื่อเราได้บุญแล้ว เราจะทำอย่างไร เราจะรักษาบุญอย่างไร เพราะเราไม่เห็นบุญ เราต้องเอาใจไปหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ของเรา ทำใจให้หยุดให้หนึ่ง บังคับใจให้หยุดให้หนึ่งว่าบุญของเรามีอยู่ตรงนี้ ถ้าพอใจหยุดได้แล้วและถูกส่วนเข้าแล้ว เราจะเห็นดวงบุญของเรา เห็นชัดเจนทีเดียว ถ้าเราไปเห็นดวงบุญเช่นนั้น เราจะปลาบปล้ำใจสักเพียงใด ย่อมคืออกดีใจเป็นที่สุด จะหาเครื่องเปรียบเทียบไม่ได้เลย ฉะนั้น จงพยายามอดสำหรับเอาใจไปหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ นี้ถึงบุญที่เราได้กระทำในวันนี้ อย่าไปติดขัดสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสีย ถ้าไปค้าขายติดขัดขึ้นก็ขอให้บุญช่วย นี้ถึงบุญตรงกลางดวงธรรมนั้น ถ้าว่ามีอุปสรรคเข้ามาแทรกแซงอย่างใดอย่างหนึ่ง มีผู้มารุกรานเบียดเบียนประการใดก็ขอให้บุญช่วย สิ่งอื่นช่วยไม่ได้ ไม่ต้องไปขอร้องให้ใครมาช่วย ให้เอาใจไปหยุดอยู่ศูนย์กลางตรงบุญนั่นแหละ หยุดอยู่หนึ่งอย่างนั้น บุญเป็นช่วยได้แน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย ...

แสวงหาบุญ สร้างบารมี บำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ได้บุญแล้ว ให้ใจจรดอยู่ที่บุญนั้น เมื่อประสบภัยได้ทุกขยากประการใด ก็นึกถึงบุญนั้น อย่านึกสิ่งอื่นให้เหลวไหล ...

ต้องนึกถึงบุญ สิ่งอื่นอย่าไปนึก นึกถึงบุญแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อต้องภัย ได้รับความทุกข์ยากลำบากอย่างไร ก็ให้นึกถึงบุญ เอาใจไปจรดอยู่ที่บุญ หามาค้าขายอะไร ก็ให้เอาใจไปจรดอยู่ที่บุญนั้น จะได้ค้าขายคล่อง ได้กำไร เกินควรเกินค่า ...

นี่เราเรียกว่า “หาบุญได้และใช้บุญเป็น” ถ้าหากเอาใจไปจรดเสียอื่น จะเป็นต้นไม้ ชีวี่ว ชีควาย อะไรจีปาละ ชื่อว่า “หาบุญได้ แต่ใช้บุญไม่เป็น”

ถ้าจะหาบุญได้ ใช้บุญเป็น ก็ต้องเอาใจไปจรดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงบุญ พอใจจรดหยุดนิ่งอยู่กลางดวงบุญก็เข้ากลางของใจที่หยุดนิ่ง กลางของ กลางๆๆ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีลก็เข้ากลาง ของกลางที่หยุดอีก กลางของกลางๆๆ ก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ พอใจหยุดถูกส่วนเข้าก็เข้ากลางของกลางๆๆ ก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดนิ่ง อยู่กลางดวงปัญญา พอใจหยุดถูกส่วนเข้าก็เข้ากลางของกลางๆๆ อีก เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ พอใจหยุดถูกส่วนเข้า เข้ากลาง ของกลางๆๆ อีก ก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณ ทัสสนะ พอใจหยุดถูกส่วนเข้าก็เข้ากลางของกลางๆๆ อีก ก็จะเข้าถึงกายมนุษย์ ละเอียด เมื่อเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียดและปฏิบัติแบบเดียวกันเรื่อยไป ก็ จะ เข้าถึงกายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กาย อรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด กายโสดา กายโสดาละเอียด กายสกทาคา กายสกทาคาละเอียด กายอนาคา กายอนาคาละเอียด กายธรรมอรหัต กายธรรมอรหัตละเอียด เป็นลำดับ ขึ้นไป เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้ เขาจึงจะเรียกว่า “หาบุญได้ ใช้บุญเป็น” จะเป็น

คนมีปัญหาเจริญก้าวหน้ายิ่งใหญ่ไพศาลทีเดียว ถ้าเป็นหญิงก็ได้ชื่อว่า **ปณทิตี** หญิงผู้มีปัญญา ถ้าเป็นชายก็ได้ชื่อว่า **ปณทิต** ชายผู้มีปัญญา ...

และได้กล่าวไว้อีกในพระธรรมเทศนาเรื่อง ภัตตานุโมทนาภา
แสดงเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ว่า

... เมื่อต้องทุกข์ภัยอย่างหนึ่งอย่างใด ให้ระลึกถึงดวงบุญที่ตนได้
กระทำไว้ อย่าไประลึกถึงสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ดวงบุญของตน ...

เมื่อเราบริจาคทานและตามระลึกถึงบุญอย่างนี้แล้ว ภัยอันตราย
อย่างหนึ่งอย่างใดทำอะไรไม่ได้ จะประกอบกิจการงานอย่างใด ก็เกิดลาภ
และสักการะยิ่งใหญ่ไพศาล ก็เพราะนึกถึงบุญนั้น บุญย่อมนำผลสมบัติมาให้
ในปัจจุบันนี้เทียว ...

พึงมนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้า ให้เอาใจจรดอยู่ที่
ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ก็ถูกดวงบุญพอดี ให้หยุดอยู่ตรงนั้น
จะได้เกิดกุศลอันไพศาล จะได้เข้าถึงพระรัตนตรัยสมความมุ่งมาดปรารถนา
ทุกประการ ...

รายชื่อผู้ทำบุญหนังสือธรรมชุด “สัมมาปฏิบัติ”

พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร)		
พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคลโกล)	๒,๐๐๐	บาท
พระมหาศักรา สุมน	๕,๐๐๐	บาท
พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย	๓,๑๕๐	บาท
พระครูปลัดพงศ์พันธ์ ไคว์บุญญะราศีพ	๑,๕๐๐	บาท
พระพิสิษฐ์ สิริสาโร	๑,๕๐๐	บาท
พระบรรจง สุทธิสัทโธ	๑,๕๐๐	บาท
พระวิชัย วิชโย	๕๐๐	บาท
พระธนกฤต กระจ่าง	๕๐๐	บาท
พระมหานិพัฒน์ จิรวฑฒโน	๒๐๐	บาท
JEFF CHEW	๓๐,๐๐๐	บาท
คุณรุ่งวิทย์ สนวนทวี และครอบครัว	๑๕,๐๐๐	บาท
อาจารย์ธัช-คุณอมฤต อินทร์จันทร์	๑๕,๐๐๐	บาท
คุณวัฒนา อุดมภักดีพงศ์ และครอบครัว	๑๐,๐๐๐	บาท
คุณณัฐสสิน สิริธนาสุภรัตน์ และญาติมิตร	๘,๘๐๐	บาท
คุณมนตรี เมืองนก	๕,๒๐๐	บาท
คุณภัคกร ภรรรัตน์วัฒน์-คุณรัชชิวรรณ ทองเลิศ และครอบครัว	๕,๐๐๐	บาท
คุณปัทมาภรณ์ สันติวิจิตร	๕,๐๐๐	บาท
คุณโชคชัย กิตติญาณปัญญา	๕,๐๐๐	บาท
คุณอนุสรรา วีระกุลพิสุทธิ์	๕,๐๐๐	บาท
คุณกัลยารัตน์ สันติวิจิตร	๕,๐๐๐	บาท
คุณแม่กั-คุณสมเกียรติ เพียรหาทรัพย์	๓,๐๐๐	บาท
คุณกฤต ธนาภพธรรม	๓,๐๐๐	บาท
คุณโฆสิต รัตนโสภณ	๓,๐๐๐	บาท
คุณภัทร์วิภาภรณ์ แสสกินส์	๓,๐๐๐	บาท
คุณสมภาพ เหล่าสัจจะ	๓,๐๐๐	บาท

คุณอุดม-คุณสุดา ตรีชั้น	๓,๐๐๐	บาท
คุณภักดร-คุณปริญญา เมืองนิล และครอบครัว	๒,๐๐๐	บาท
คุณกรรณยา ช้างสุวรรณ และลูกหลาน	๒,๐๐๐	บาท
คุณปราณี สหเจริญ และครอบครัว	๒,๐๐๐	บาท
คุณชาญชัย แซ่แต้	๒,๐๐๐	บาท
พ.อ.พินิตภณ-คุณฉวีวรรณ-คุณมณี พูลสวัสดิ์ และครอบครัว	๑,๖๐๐	บาท
คุณวุฒิชัย พานิชย์	๑,๕๐๐	บาท
คุณสนธิ์-คุณต๋ม ศิริธรรมเชิดชู และลูกหลาน	๑,๕๐๐	บาท
คุณคมสันต์ สระทองลอย-คุณชญาสิทธิ์ ปานาลาด และครอบครัว	๑,๕๐๐	บาท
คุณดุษฎี รัตน์โสภณ	๑,๐๐๐	บาท
คุณฐานิตา ดอกไม้จิ้น	๑,๐๐๐	บาท
คุณสุนีย์ วงษ์น้อย และญาติมิตร	๑,๐๐๐	บาท
คุณพ่อสุ่เสียง และครอบครัวธามฐานัส	๑,๐๐๐	บาท
คุณฉัตรชัย สุวรรณโรจน์ และครอบครัว	๑,๐๐๐	บาท
คุณศิริพร วิเชียรชัย	๑,๐๐๐	บาท
คุณนฤมล สังข์วัตร และครอบครัว	๑,๐๐๐	บาท
คุณสมภาพ ยิ้มศรีเจริญกิจ และครอบครัว	๑,๐๐๐	บาท
คุณอัญชลี สาระบรรจง	๑,๐๐๐	บาท
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ	๑,๐๐๐	บาท
คุณวีระ เนตยกุล	๑,๐๐๐	บาท
คุณเพลินจันทร์ จันทะบุตร	๑,๐๐๐	บาท
กลุ่มบุญญาทิพย์	๑,๐๐๐	บาท
คุณพิศัญศภณ-คุณพลัฎฐ์ โยธินธรรมธร และครอบครัว	๑,๐๐๐	บาท
สหายเกื้อกุล	๑,๐๐๐	บาท
คุณสุจันท์ญา พากัศพาณิชย์กุล	๑,๐๐๐	บาท
คุณเจษฎาพร ชูช่วยสุวรรณ, คุณพัชรชิสา พิสิฐวดีกุล, ด.ช.ณเสฎฐ์ พิสิฐวดีกุล และครอบครัว บจก.การันตี ควอลิตี้, บจก.การันตี สูดโปรด, บจก.เลิศสะแมนแดน	๑,๐๐๐	บาท

คุณวิภาวี สุทธิวัฒนพันธ์	๑,๐๐๐	บาท
คุณสรายุทธ-ด.ญ.ณชารัศมี เสี่ยมวงศ์	๑,๐๐๐	บาท
คุณทัตติยา รัตรังวานวงศ์	๑,๐๐๐	บาท
คุณสุชานันท์ กุศลมนโณมัย	๑,๐๐๐	บาท
คุณศศิพันธ์ พรหมศิริ	๑,๐๐๐	บาท
คุณนพรัตน์ รุ่งอุทัยศิริ	๑,๐๐๐	บาท
คุณกิตติวัชร พงษ์ประภาชื่น, คุณจุฑาภรณ์ สิ้นชัยวิชกุล, คุณรุ่งโรจน์-คุณพงศ์กรณ์-คุณไพลิน พงษ์ประภาชื่น	๑,๐๐๐	บาท
คุณธนภฤต เหล่าสัจจะ	๖๐๐	บาท
คุณสุดเสงี่ยม เพ็ชรกุล	๕๐๐	บาท
คุณณัฐทิศา พัทธกุลเขมศิริ-คุณดลชา เปรมปราณี	๕๐๐	บาท
คุณพงศ์กรณ์ พงษ์ประภาชื่น และครอบครัว	๕๐๐	บาท
คุณปราณี วิชัยกุล	๕๐๐	บาท
คุณสุภาค ตันตติดุสิตา และครอบครัว	๕๐๐	บาท
คุณवासนา ไศภิตวจนะ	๕๐๐	บาท
คุณอรจิรา โกศลโชติชโลธร	๕๐๐	บาท
คุณสุนิสา ศุภผล และครอบครัว	๕๐๐	บาท
คุณศศิประภา กระจ่าง	๕๐๐	บาท
คุณญาดา กระจ่าง	๕๐๐	บาท
คุณเบญญาภา กระจ่าง	๕๐๐	บาท
ร.ท.ฐานันดร คงด้วง	๕๐๐	บาท
คุณศุภกร อนันตผล	๕๐๐	บาท
คุณแม่รุ่งฟ้า-คุณชัชวาล ธรรมนาวรรณ, คุณตามีน-คุณยายอ้อย ตุ่นิม และคุณป้าไม่่ย แซ่คู	๕๐๐	บาท
คุณศิริกาญจน์ ดอกไม้เงิน	๕๐๐	บาท
คุณนลินี-คุณพีรยสภ์ สมจินดา	๕๐๐	บาท
คุณกนิษฐา เทศประสงค์	๕๐๐	บาท

คุณสุรภา จิตตะรักษ์	๕๐๐	บาท
พันเอกเลปกร-คุณวรวรรณ ดิษฐ์แย้ม และครอบครัว	๕๐๐	บาท
คุณฉัตรบดีนทร์ บดินทร์ภักดีกุล	๕๐๐	บาท
คุณมงคล วัฒนาเกียรติสร	๕๐๐	บาท
คุณฐิติญาภา ราวด์	๕๐๐	บาท
คุณวีรดา กุศลมน้อย	๕๐๐	บาท
คุณอรุณรักษ์ ชั้นเทศ	๕๐๐	บาท
คุณฉัตรชัย สุวรรณโรจน์	๕๐๐	บาท
คุณน้ำฝน อินทรเทพษ์	๕๐๐	บาท
คุณพรปวีณ์ ไพบณีย์	๕๐๐	บาท
คุณเปรม แสงวีโรจน์พัฒน์	๕๐๐	บาท
คุณจักรวาล กู้สกุลไท	๕๐๐	บาท
คุณพรรณทิพพา บริบูรณ์	๕๐๐	บาท
คุณพรพิชัย กิตติอภิญา	๕๐๐	บาท
คุณพรลพัทธ์ อรุณบงสกุล	๕๐๐	บาท
คุณสิริรัตน์ รัตนมจุงศ์ และครอบครัว	๕๐๐	บาท
คุณทาริกา วีรวงศ์ตระกูล	๔๐๐	บาท
คุณวลัยพร ธีรศุภพงษ์	๓๐๐	บาท
คุณอังสนา จริญญาชัยคณากิจ	๓๐๐	บาท
คุณณิชาญา งามประภาสม	๓๐๐	บาท
คุณจิตร ธีรนนทพรสุข	๓๐๐	บาท
คุณพิเชษฐ์-คุณสินีรักษ์-คุณจักรพันธ์ โรจน์ขจรศิริ	๓๐๐	บาท
คุณณัฐ-คุณอาทิตย์-ด.ญ.ชวลีสา โรจน์ขจรศิริ	๓๐๐	บาท
คุณสมเกียรติ-คุณอำไพพร-คุณวันวิสา ้วยนิพิฐพงษ์	๓๐๐	บาท
คุณนลินรัตน์ โรจน์ขจรศิริ	๓๐๐	บาท
คุณนเรศ ทวีเกื้อกุล และครอบครัว	๓๐๐	บาท
คุณศุภโชค-คุณชายแสน-คุณธีรญา สินธุญาณ	๓๐๐	บาท

จ.ส.อ.สิทธิชัย ก้าวพานิช, คุณพนาวรรณ สมบัติภิญโญ	๓๐๐	บาท
คุณอุบลรัตน์ เม่นสิน	๓๐๐	บาท
คุณศิรินทร์ภรณ์-คุณฉวีรัตน์-คุณศุภมาส-คุณศุภาภรณ์	๓๐๐	บาท
คุณสมชัย รัตนจินดาวงษ์, คุณจันทร์ฉาย เพียงตา	๓๐๐	บาท
คุณทัศนัย ทองคต, คุณพิสมัย ศรีจันทร์ม่วง	๓๐๐	บาท
คุณสมใจ ไผ่ผณี และครอบครัว	๒๐๐	บาท
คุณพัชนี แดงสุภา	๒๐๐	บาท
คุณอังกร อนันตบุรี	๒๐๐	บาท
คุณฉวีพร เปี่ยมพร้อม	๒๐๐	บาท
คุณกิตติทัศน์ ไยม่วง	๒๐๐	บาท
คุณนภมล-คุณพิมพ์พิชชา ศิริธรรมเชิดชู	๒๐๐	บาท
คุณฉวีธีร์ โชคจักรจิรานนท์ และครอบครัว	๒๐๐	บาท
คุณพีระวัฒน์-คุณปณญดา คำัญญเอกมงคล	๒๐๐	บาท
คุณเตชิต-คุณภูวกร คำัญญเอกมงคล	๒๐๐	บาท
คุณกมลลักษณ์ เกียรติวาทิรัตน์	๒๐๐	บาท
คุณศัตถ์ช-คุณปรานต์ ลภัทธานันท์	๒๐๐	บาท
นพ.ธีรภาพ ลีวัลักษณ์	๒๐๐	บาท
คุณอดิสร คุ่มไต้้อยู่	๑๐๐	บาท
คุณวราภรณ์ อนุศาสนนันท์	๑๐๐	บาท
คุณไกรศักดิ์ ใจบุญ	๑๐๐	บาท
คุณกัญญาธิศา แก้วคำไสย์	๑๐๐	บาท
คุณทิพย์รดา จงสงวน	๑๐๐	บาท
คุณกมลพร ผลประเสริฐ	๑๐๐	บาท
คุณกฤษณ์ สกุลหลิม และครอบครัว	๑๐๐	บาท
ห้องโหลตรีไตรศลี	๑๐๐	บาท
คุณวัชระ ปัญญาธีระ และครอบครัว	๘๐	บาท